Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД УНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Эмнай 1921 оной ...рин 21-hэй гарана | № 150 (17573) | 1987 оной июнин 30, вторник | Сэн 3 мүн.

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Советдэй долоодохи сесси

ЭКОНОМИЧЕСКА ШИИДХЭХЫ ХУБИЛАЛТАНУУДАЙ ЗАМ

...он доторнай бэелүүлэгдэжэ байhан хубилган шэнэдхэлдаа Октябриин хэрэгэй үргэлжэлэл болоно. Ленинэй hургаалда үнэн сэхэ, Коммунис партяар хүтэлбэрин совет арад обществын ажабайдалай бүхы hалбарилые шанараарнь шэнэдхэлэн хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Эхэ...гоо хуби заяанай түлөө харюусалгатай байлгын бүмжээе, тэрэнэй ерээдүйе гүйсэд мэдэржэ, ажалшадын хубилгаха, хурдадхаха, гол зорилгонуудые хэлбэ...йгөөр шиидхэхэ, хуушарhан юумэ шууд сэхээр гатабаха талаар партиин бэелүүлжэ байдаг хараа шугалуунаар дэмжэнэ.

...доторнай олониитэдэ мэдээсэжэ байлга, демократиие ...ар хүгжөөлгэ шэнэ, ёhотойл революционно хубилалта...ургэн харгы нээгээ, обществын ажабайдалда гол шу...орилгонуудые шиидхэлгэдэ совет үүн бүхэнэй эрхэтэн ...хараа бодолые тодо хурсаар гэрэлтүүлээ.

...С-эй июниин (1987 он) Пленум урагшаа дабшалтада, ...дай ажалай ба социальна эдэбхи үүсхэлдэ шэнэ түл...эбэ. Манай экономико хүтэлбэрилгые хубилган шэнэд...хараалhан Пленумэй шиидхэбэринүүд, суртал hургаал...гол ёhонууд июниин 29-дэ Кремлиин Exэ ордон соо ...ан СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Со...долоодохи сесси дээрэ арадай hүнгамалнуудэй анха...табигдана.

...дай Советдэй болон Национальностьнуудай Советдэй ...д заседаняар сесси үглөөнэй 10 часта нээгдэбэ.

...д **М. С. Горбачев, В. И. Воротников, А. А. Громыко, Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. П. Никонов, Н. И. Рыжков, ...люньков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, В. В. Щербицкий, А. Н. Яковлев, П. Н. Демичев, ...олгих, Б. Н. Ельцин, Ю. Ф. Соловьев, Н. В. Талызин, Д. Т. Язов, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добрынин, А. И. Лукьянов, В. А. Медведев, Г. П. Разумовский, И. В. Капитонов** гэгшэдэй ерэжэ hуухадань, депутадууд болон айлшад альга ташалгаар угтаа.

Сессиин эхлэхэ эхэй болон тэрэнэй худэлмэриин гурим нэгэн дуугаар баталгадана. Иимэ асуудалнууд эхлэн хэлсэлгэдэ табигдаа гэбэл;

1. СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй бүридэлдэ хубилалтануудые оруулха тухай.
2. Ороной экономическа хүгжэлтын мүнөөнэй шатада арадай ажахые хүтэлбэрилгэ шэнэдхэн хубилгаха тухай.
3. Гурэнэй ажабайдалай гол шухала асуудалнуудые бүгэдэ арадай эхэй болоно хэлсэлгэ тухай СССР-эй Хуулиин проект тухай.
4. Эрхэтэдэй эрхэнүүдые харшалдаг тушаалта нюурнуудай хуули буса ябуулганууддаар сүүдтэ гомдол бариха гурим тухай СССР-эй Хуулиин проект тухай.
5. СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Указуудые баталха тухай.

Эхэй зүйлэй нэгэдэхи асуудалаар КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь депутат **Е. К. Лигачево** үгэ үгтэбэ. Партиин Центральна Комитедэй, Старейшинэнүүдэй палатануудай Советүүдэй даалгабаряар тэрэ ССР Союзай Верховно Советдэй Президиумэй бүридэлдэ хубилалтануудые хэхэ тухай дурадхалнуудые оруулаа.

Нэн түрүүн СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо тухай хэлэхэ ёhотойбди гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Конституциин үндэhөөр СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор союзна республикануудай Верховно Советүүдэй Президиумүүдэй Түрүүлэгшэнэрэй дундаhаа бүридүүлэгдэдэг гэжэ таанад мэдэнэ ёhотойт. Узбекистанай Верховно Советдэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. У. Салимов ондоо худэлмэридэ оруулагдаа. Тэрэнэй орондо Р. Н. Нишанов Узбекистанай Верховно Советдэй Президиумэй Түрүүлэгшэнэй hүнгагдаба.

Эдэ уялгануудhаа А. У. Салимовые сүлөөлжэ, Узбекистанай партийна, совет органууд Р. Н. Нишановые ССР Союзай Верховно Советдэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшоор hунгахые дурадхана.

Мүнөө ССР Союзай Верховно Советдэй гэшүүд тухай хэлэе. Нүхэр Н. Н. Слюньковой Белоруссиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь байха үедөө СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй гэшүүнээр hунгагдаhыень мэдэнэ байхат. Тэрэниие КПСС-эй ЦК-гай секретаряар hунгаhантайнь дашарамдуулан, ССР Союзай Верховно Советдэй Президиумэй гэшүүнэй уялганууд hаа тэрэниие сүлөөлхэ тухай гуйлтатайгаар Н. Н. Слюньков хандаба. Белоруссиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Е. Е. Соколовые СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй гэшүүнээр hунгаха дурадхал Белоруссиин партийна ба совет органууд оруулаа.

Казахстанай партийна ба совет органууд Д. А. Кунаевые эдэ уялганууд hаа сүлөөлоод, Казахстанай Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Г. В. Колбиниие ССР Союзай Верховно Советдэй Президиумэй гэшүүнээр hунгахые дурадхана.

Партиин Башкирай обкомой нэгэдэхи секретарь байhан М. З. Шакировые ССР Союзай Верховно Советдэй Президиумэй гэшүүнэй уялганууд hаа сүлөөлхөөр мүн лэ дурадхагдана.

Эдэ дурадхалнуудтай зохилдуулан, ССР Союзай Верховно Советдэй Президиумэй бүридэлдэ хубилалтануудые оруулха тухай шиидхэбэринүүд абтаба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Советдэй Түрүүлэгшэ, депутат **Н. И. Рыжков** ороной экономическа хүгжэлтын мүнөөнэй шатада арадай ажахые хүтэлбэрилгэ шэнэдхэн хубилгаха тухай элидхэл хээ.

(ТАСС).

...ОНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫН МҮНӨӨНЭЙ ҮЕ ШАТАДА ...АДАЙ АЖАХЫЕ ХҮТЭЛБЭРИЛГЭ ШЭНЭДХЭН ХУБИЛГАХА ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министркүүдэй Советдэй Түрүүлэгшэ депутат Н. И. РЫЖКОВОЙ элидхэл

...ай ажахые хүтэлбэрилгэ...hөөрнь шэнэдхэн хубилгаха ороной социономическа хүгжэлтэ...адхаха, совет общество...жабайдалай бүхы hалбарилые шанараарнь шэнэ...талаар партиин XXVII ...зохёон табиhан страхараа шэглэлые ...гол шухала зорилболоно гэжэ Н. И. Рыжков хэлэбэ. Хүтэлбэрилгые ...хубилгалгын политическэ, экономическа болон хуули ёhоной үндэhэнүүдые бүридүүлхэ талаар айхабтар ехэ худэлмэриин дун гаргагдаа. Ороной арадай ажахын эршэ түгэс хүгжэлтын шэнэдхэхы эрхэ нүхэсэл болохо хүтэлбэрилгые демократизацилха ябадалые али бүхы талаарнь үндэhэ баримтатай болгохо гээшэ Пленумэй тобшололнууд болон заабаринуудай гүн гүнзэгы шэнжэ шанар ба удхань мүн.

Шэнэдхэн хубилгалгын теориие социалис байгуулалгын бодото хэрэгүүдтэ бэелүүлхэ гэhэн hайн hайхан уг зорилго мүнөө ажалшан бүхэнэй урда, бүхы совет арадай урда табигдаба гээшэ.

...ТЭЛБЭРИЛГЫН БҮХЭЛИ СИСТЕМЫЕ ...ТУУЛГА—ПАРТИИН ЭКОНОМИЧЕСКА ...ТЕГИИЕ БЭЕЛҮҮЛГЫН ШИИДХЭХЫ ЭРХЭ НҮХЭСЭЛ МҮН

...но - экономическа ...е туйлахын тула арые хүтэлбэрилхэ нуа ашаг үрэтэй системэ ...отой гэжэ марксистскэ теори, социалис ...тын бүхы дүй дүрсуулна. Тэрэ системэ ...лдэбэриин бодото ...далда, үйлэдбэрилгын ...й мүнөөнэй хэм хэмтааралдаhан байха

...й системэ эдэ эрилхарюусажа шадахаяа hүүлэй саг хүрэтэр байhан хүтэлбэрилаа маягууд ба онол гол түлэб гушаад ...тогтонижохон, тэрэ ...гүрэнэй шиидхэ...н арадай ажахые ...ын өөрсэ янзын эрхэ ...з зорилгонуудаар тодоhон байна бшуу. ...экономикодо ниубилалтануудай бохүтэлбэрилгын сиубилгаха талаар захэмжээнүүд абтаа...о. Тиигэжэ тэрэ маша...шаа дабшалгые hаа...рилээ.

...шиидхэгдэхэ болоэдэн арбаад жэл ...згдадаг байhан эконэгэл хурса ба ...тала олон асуудалаар томо хэмжээ...КПСС-эй ЦК-гай ап(1985 он) Пленумэй ...үсэбэй ёhоор бэе...эхилhэн байнабди. ...кын - инвестиционэрдэм-техникын поэнэ гол ёhонуудые ...абижа, бодото дээ...лүүлжэ эхилээбди. ...а hалбариие хүгжөөлөөнэй ба холын ха...раатай түсэбүүдэй анхарал табиха ябадал шангадхагдаа.

Арадай ажахын урда табигдаhан зорилгонуудай орёо ба шэнэ байhан ушар, тэрэнэй асари ехэ хэмжээн элдэб янзын экономическа туршалгануудые үнэгэргэхэ эрилтэ табиhан байна. Тиигэжэ тэрэ предприятинуудые ажахын гүйсэд тоосоондо болон өөhэдыгөө мүнгөөр хангаха байдалда оруулхын тула бодото үндэhэ hууринь боложо үгөө, шэнэдхэн хубилгалгын саашанхи программые али бүхы талаhаань бодожо үзэхэ, хэрэгтэй дүй дүршэл нөөсэлхэ, предприятиин ажал ябуулгын экономическа ба хуули ёhоной үндэhэ hуурие зохёон табихын тула найдамтай баазэ хангаха, Гүрэнэй предприяти (нэгэдэл) тухай СССР-эй Хуулиин проект бэлдэхэ ба тиигэжэ арадай ажахые хүтэлбэрилгын бүхэли системые байгуулгада туласа хүрэжэ ерэхэ арга олгоhон байха юм.

Зарим тэды хубилалтануудаар ажахы эрхилэгын механизмые горитойгоор hайжаруулжа болохогүй гэжэ үнгэрhэн сагай дүй дүршэл батадхана. Залан сэхэ, комплексно реформо хэрэгтэй болоно. Имагтал тиихэдээ бидэ хүтэлбэрилгын системые шанараарнь шэнэдхэжэ шадаха, имагтал тиихэдээ бидэ тэрэниие ёhотоор нэгэн бүхэли, ашаг үрэтэй болгожо шадаха байна ха юмбибди. Арадай ажахые ударидалгын системэ хадаа социализмын, заатагүй түсэблэлгын хэрэгтэй болодог, булюу hайн таланууд бүрин гүйсэдөөр хэрэглэхэ ёhотой, дэбжэлтын зохёон байгуулхы гол хүсэн болодог хүнэй арга шадабариие али болохоор эдэбхижүүлгэдэ түшэглэхэ ушартай.

Хүтэлбэрилгые нарижуулан hайжаруулга нэн түрүүн демократическа централизмын ленинскэ гол ёhые hэргээлгэтэй ба зохёохы ёhоор хүгжөөлгэтэй нягта холбоотой гэжэ ажабайдал харуулна. Урдань тэрэниие хазагайруулhан ябадал хадаа тэрээн дотор ородог хоёр эхин ёhо гуримуудай таhаршагүй холбоое, тэдэнэй нэгэдэлые бодото дээрээ таhалан hандарааhан байна. Үнэн дээрээ демократизмнь централизмаар дарагдаа. Шэнэдхэн хубилгалгын үедэ энэ нэгэдэлые hэргээхэ хэрэгтэй. Демократическа централизмые ойлгоходоо, имагтал бодото ленинскэ hанал бодолhоо үндэhэлэн, хүтэлбэрилгын шэнэ шанарай бүхэли системые байгуулгада парти хандаhан байна гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглэбэ. Бүхэли системын эгээл онсо илгаатай шэнжэнүүд ямар байхаб?

Нэгэдэхеэр, энэмнай хубиин болон коллективэй аша туhануудые ниитэ арадай аша туhануудтай таhаршагүйгөөр тааралдуулга, ниитын үйлэдбэридэ бүхы хабаадагшадай нэгэн адли ажал ябуулгые туйлалга мүн болоно. Ажалшанай—предприятиин — обществын аша туhануудые тааралдуулга хадаа социалис зөөриин харилсаануудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ ябадалые бүри дээдэ шатада гаргаха, арадай баялигые арьбадхалгада бүхы ажалша коллективүүдэй, бүхы совет хүнүүдэй хүсэл оролдолгые дээшэлүүлхэ арга олгоно гээшэ.

Хоёрдохёор, хүтэлбэрилгын бүхэли системын гол анхаралда предприяти табигдана, тэрэнэй ашаг үрэтэйгөөр хүдэлхын тула, гүйсэд дүүрэн ажахын тоосоо болон өөрыгөө мүнгэ зөөреэр хангалга нэбтэрүүлхын тула эгээл таарамжатай зохид экономическа эрхэ байдал байгуулга мүн лэ табигдана гээшэ. Үйлэдбэриин ба социальна хүгжэлтэ болон материальна үрмашуулга хангаха мүнгэ зөөри өөhэдынгөө ажалаар олохо хэрэгтэй гэhэн гол ёhо- ...ниие хэрэгтэй продукцяар али болохоор хангаха, тэдэниие эгээл бага гаргашатайгаар үйлэдбэрилхэ гэhэн тэдэнэй гол зорилгые дүүргэхэ талаар предприятинуудые баадхажа шадамаар ажалша коллективүүдэй ажабайдалай үйлэдбэриин ба социальна эрхэ байдал байгуулха, тэдэнэй хүүхэлтын үрмашуулганууд тогтоохо ябадал болоно. Энэмнай СССР-эй Хуулиин гүн бодол ба гол удхань болоно.

Имагтал иимэ хараа бодолтойгоор предприятие хүтэлбэрилгын удхада, түхэл маягууд болон онол аргануудта залан сэхэ хубилалтануд оруулагданхай. Хуулиин проектын коллективэй ажабайдалда оруулhан бүхы шэнэ юумэн, ажалай үрэ дүнгүүдэй түлөө тэрэнэй хүсэл оролдолгые хангажа шадамаар үрмашуулгын бүхы гурим хадаа ажахын тоосооной ба өөhэдыгөө хүтэлбэрилгын ленинскэ гол ёhонуудые залан шууд баримталалгатай таhаршагүй холбоотой юм. Энээнhээ хойшо предприятиин үйлэдбэриин ба социальна хүгжэлтэ ажалша коллективүүдэй ажал ябуулгын үрэ дүнгүүдhээ, олоhон мүнгэ зөөриhөө сэхэ, бүри шангаар дулдыдадаг байха юм. Тиигэжэ хүнүүдэй эдэбхи үүсхэлые хүгжөөлгэдэ хүсэ ехэтэй эршэ үгэхэ байна.

Бодото байдалда шэнэ экономическа категори — ажахын тоосооной олзо оруулагдаха байна. Тэрэ ажалай түлбэриин ба материальна үрмашуулгын, үйлэдбэриин, эрдэм ба техникын хүгжэлтын фондын болон социальна хүгжэлтын фондын гол эшэ үндэhэн болохо ушартай. Харин тиигэжэ олзо гү, али оршоёо ехэ болгохо хүсэл оролдолго хадаа ажахыгаа гамтайгаар эрхилхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин шанар hайжаруулха, бүхы нөөсэнүүдээ гамтайгаар хэрэглэхэ ябадалда бодото дээрээ ажалша коллективүүдые баадхаха ёhотой.

Ажахын гүйсэд дүүрэн тоосоон — энэмнай олон ажалша коллективүүдтэ бодото дээрээ үнинэй хэрэглэгдэдэг юумэн гээшэ. Энэ жэлэй эхинhээ шэнэ эрхэ байдалда машина бүтээлгын гурбан министерствын, хүнгэн промышленностиин, мүн тэрэшэлэн Миннефтехимпромой, Далайн Флодой министерствын, бусад хэдэн хэдэн hалбаринуудай предприятинууд хүдэлжэ байнхай.

Өөрынгөө хүдэлмэриин дүнгүүдэй түлөө коллективүүдэй харюусалгые эрид дээшэлүүлхэ зуураа, ажахын тоосоон болон өөhэдынгөө өөhэдынгөө мүнгэ зөөреэр хангалга предприятиин ажал ябуулгые түсэблэлгын шэнжэ шанарта үндэhэн хубилалтануудые оруулхаар хараална. Энэ ябадалые горитойгоор демократизацилха, тэрээндэ ажалша коллективүүдэй эдэбхитэйгээр хабаадаха эрилтэ үе сагнай табина. Тон шэнэ юумэн гэхэдэ, мүнөө тэдэ гансашье өөhэдөө бэе даагаад түсэб табиха бэшэ, харин өөhэдынгөө экономическа ба социальна хүгжэлтын табан жэлэй түсэбүүдые, тэдэнэй үндэhөөр жэлэй түсэбүүдые өөhэдөө баталха ёhотой болобо ха юм.

Обществын аша туhануud, эдэ ябадалнуудта гүрэнэй нүлөөлхэ ушар экономическа онол аргануудаар, даабарита тоонуудай, гүрэнэй захилнуудай, удаан болзорой тогтууритай нормативууд болон лимидүүдэй аргаар хангадаха ёhотой. Тэдэ ажахын бэе дааха ябадалые гүнзэгырүүлнэ, энээнтэй хамта арадай ажахын уг зорилгонуудые туйлалгада предприятиие элсүүлнэ ха юм.

Түсэблэлгын эдэ онол аргануудай нэгэн бүхэнэй үүргые элирхэйлхэдээ, шэнэ эрхэ байдалда предприятинууд дэлгүүрые ёhотоор, гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ, хэрэглэгшэдэй нэрэ хүндэдэ хүртэхэ, өөрынгөө продукциие үндэр техническэ хэм хэмжээндэ ба эрхим шанартай саг үргэлжэ байлгаха ёhотой болоно гэжэ Н. И. Рыжков онсолон тэмдэглэбэ. Тиигээгүй hаа, өөhэдынгөө үйлэдбэриин ба социальна хүгжэлтэдэ, ажалай түлбэри дээшэлүүлгэдэ хэрэгтэй мүнгэ зөөри мүнөө олохогүйш.

Энэмнай ажахын договорнуудые түсэб бүридэхэн табилгын шухалын шухала онол арга болгоно гээшэ. Юуб гэхэдэ, тэдээн дотор продукциин бүридэлдэ, шанарта болон эльгээлгын болзорнуудта хэрэглэгшэдэй табидаг бүхы эрилтэнүүд бэшэгдэнэ ха юм. Бэе бэсынгээ урда абаhан уялганнуудаа наринаар дүүргэлгэ, сэхэ холбоонуудые бэхижүүлгэ, бэе бэедээ үнэн сэхээр хандалга хадаа шэнэ эрхэ байдалда, ажалша коллективүүдэй нэрэ хүндын хуули ёhо болоно гээшэ.

Эрдэм-техникын дэбжэлтэдэ түшэглөогүй hаа, предприяти шэнэ эрхэ байдалда амжалтатайгаар хүдэлжэ шадахагүй байна бшуу. Тэрэнэй продукциие хэрэглэгшэ оройдоо абахагүй жэшээтэй. Коллектив бүхэнэй шэнэ юумэнүүдые нэбтэрүүлхэ эгээл ехэ хүсэлтэй байха, эрдэм болон техникын туйлалтануудые хэрэглэгшые амин шухала хэрэг гэжэ тоолодог тэрэниие болгохо гээшэ шэнэдхэн хубилалгын гол зорилгонуудай нэгэниинь болоно бшуу.

Эрдэм-техникын дэбжэлтэ болон үйлэдбэриин бии байгаа хүсэ шадалые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэлгэдэ hаад тойбо ушаруулдаг дутуу дундануud тушаа тогтоходоо, ажахын гүйсэд дүүрэн тоосоон ба өөhэдыгөө өөhэдынгөө мүнгэ зөөреөр хангалга эдэ хангалтагүй муу үзэгдэлнүүдтэ заатагүй хаалта табиха байха гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Предприяти тухай Хуулиин проект тэрээнэй амжалтатайгаар хүдэлмэрилхын тула хэрэгтэй бүхэл hэрэнүүдые харааллна. Гэбэшье уялганнуудгүй эрхэнүүд байжа болохогүй.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

II. ГҮРЭНЭЙ ПРЕДПРИЯТИ (НЭГЭДЭЛ) ТУХАЙ СССР-эй ХУУЛИ—ЭКОНОМИКО ХҮТЭЛБЭРИЛГЫЕ ШЭНЭДХЭН ХУБИЛГАЛГЫН ҮНДЭhЭ hУУРИ МҮН

Хүтэлбэрилгын системэ дотор бэелүүлэгдэхээр хараалагдаhан хубилалтанууд нэн түрүүн ниитын үйлэдбэриин гол шатада — предприятида бэелүүлэгдэхэ болоно. Имагтал эндэ арадай баялиг байгуулагдана, арьбадхагдана, мүн тэрэшэлэн экономическа болон социальна зорилгонууд шиидхэгдэнэ ха юм. Имагтал эндэ ажалшад социализмын үгэhэн, ажал хэхэ эрхэеэ хэрэглэхэ, өөрынгөө зохёохы арга шадабариие дэлбэлэн гаргаха аргатай байна ха юм.

Иимэ Хуулиин проект манай орон дотор анха түрүүшынхиеэ зохёогдоо. Энэмнай социально-экономическа онсо шухала удхатай документ мүн болоно. Тэрэ бүхы ажахы хүтэлбэрилгые хубилган шэнэдхэлгын hуури табина, тиигэжэ тэдэнэй эхин шата болоно гээшэ.

Хуулиин бүхы проектые нэбтэрhэн гол үзэл бодол гэхэдэ, ажахы эрхилэгын шэнэ механизм хадаа арадай ажахын эрилтэнүүдые болон хүн зонциальна хүгжэлтын табан жэлэй түсэбүүдые, тэдэнэй үндэhөөр жэлэй түсэбүүдые өөhэдөө баталха ёhотой болобо ха юм.

Обществын аша туhануud, эдэ ябадалнуудта гүрэнэй нүлөөлхэ ушар экономическа онол аргануудаар, даабарита тоонуудай, гүрэнэй захилнуудай, удаан болзорой тогтууритай нормативууд болон лимидүүдэй аргаар хангадаха ёhотой. Тэдэ ажахын бэе дааха ябадалые гүнзэгырүүлнэ, энээнтэй хамта арадай ажахын уг зорилгонуудые туйлалгада предприятиие элсүүлнэ ха юм.

Түсэблэлгын эдэ онол аргануудай нэгэн бүхэнэй үүргые элирхэйлхэдээ, шэнэ эрхэ байдалда предприятинууд дэлгүүрые ёhотоор, гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ, хэрэглэгшэдэй нэрэ хүндэдэ хүртэхэ, өөрынгөө продукциие үндэр техническэ хэм хэмжээндэ ба эрхим шанартай саг үргэлжэ байлгаха ёhотой болоно гэжэ Н. И. Рыжков онсолон тэмдэглэбэ. Тиигээгүй hаа, өөhэдынгөө үйлэдбэриин ба социальна хүгжэлтэдэ, ажалай түлбэри дээшэлүүлгэдэ хэрэгтэй мүнгэ зөөри мүнөө олохогүйш.

Энэмнай ажахын договорнуудые түсэб бүридэхэн табилгын шухалын шухала онол арга болгоно гээшэ. Юуб гэхэдэ, тэдээн дотор продукциин бүридэлдэ, шанарта болон эльгээлгын болзорнуудта хэрэглэгшэдэй табидаг бүхы эрилтэнүүд бэшэгдэнэ ха юм. Бэе бэсынгээ урда абаhан уялганнуудаа наринаар дүүргэлгэ, сэхэ холбоонуудые бэхижүүлгэ, бэе бэедээ үнэн сэхээр хандалга хадаа шэнэ эрхэ байдалда, ажалша коллективүүдэй нэрэ хүндын хуули ёhо болоно гээшэ.

Эрдэм-техникын дэбжэлтэдэ түшэглөогүй hаа, предприяти шэнэ эрхэ байдалда амжалтатайгаар хүдэлжэ шадахагүй байна бшуу. Тэрэнэй продукциие хэрэглэгшэ оройдоо абахагүй жэшээтэй. Коллектив бүхэнэй шэнэ юумэнүүдые нэбтэрүүлхэ эгээл ехэ хүсэлтэй байха, эрдэм болон техникын туйлалтануудые хэрэглэгшые амин шухала хэрэг гэжэ тоолодог тэрэниие болгохо гээшэ шэнэдхэн хубилалгын гол зорилгонуудай нэгэниинь болоно бшуу.

Эрдэм-техникын дэбжэлтэ болон үйлэдбэриин бии байгаа хүсэ шадалые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэлгэдэ hаад тойбо ушаруулдаг дутуу дундануud тушаа тогтоходоо, ажахын гүйсэд дүүрэн тоосоон ба өөhэдыгөө өөhэдынгөө мүнгэ зөөреөр хангалга эдэ хангалтагүй муу үзэгдэлнүүдтэ заатагүй хаалта табиха байха гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Предприяти тухай Хуулиин проект тэрээнэй амжалтатайгаар хүдэлмэрилхын тула хэрэгтэй бүхэл hэрэнүүдые харааллна. Гэбэшье уялганнуудгүй эрхэнүүд байжа болохогүй.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн СЛЮНЬКОВ Николай Никитович

Нүхэр Н. Н. Слюньков 1929 ондо түрэhэн, белорус, 1954 онhоо КПСС-эй гэшүүн, дээдэ hургуулитай — Белоруссиин худөө ажахые механизацилгын институт дүүргэhэн юм.

1950 ондо заводто мастерай түhалагшаар худэлжэ, ажалайнгаа намтар эхилээ hэн. Цехэй начальнигаар, заводской комитедэй түрүүлэгшээр, заводой директорээр, Минскын трактор бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директорээр худэлөө.

1972 онhоо Белоруссиин Компартиин Минскэ горкомой нэгэдэхи секретарь.

1974 онhоо СССР-эй Гүрэнэй түсэблэлгын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо.

1983—1987 онуудта Белоруссиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретаряар худэлөө.

1987 онhоо КПСС-эй ЦК-гай секретарь.

1986 онhоо КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат. СССР-эй 7-дохи, 10-дахи, 11-дэхи зарлалай Верховно Советдэй депутат, 1983 онhоо СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй гэшүүн.

Социалис Ажалай Герой, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн ЯКОВЛЕВ Александр Николаевич

Нүхэр А. Н. Яковлев 1923 ондо түрэhэн, ород, 1944 онhоо КПСС-эй гэшүүн юм. Ярославска гүрэнэй багшанарай институт, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Ниитын эрдэмэй академи дүүргэhэн байгаа. Түүхын эрдэмэй доктор, профессор, СССР-эй Науканнуудай академиин гэшүүн-корреспондент.

1941—1943 онуудта Совет Армида алба хэбэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда хабаадаhан. Шархатажа албанhаа табигдаhанайнгаа hүүлээр институдта hураhан, ВКП(б)-гэй ЦК-гай дэргэдэхи Дээдэ партийна hургуули дүүргэhэн юм. 1946 онhоо партийна худэлмэридэ дэбжүүлэгдэбэ: КПСС-эй Ярославска обкомой инструктор, таhагые даагшын орлогшо, таhагые даагша. 1953 онhоо КПСС-эй ЦК-гай аппарадта инструкторааp, секторые даагшаар, Пропагандын таhагые даагшын нэгэдэхи орлогшоор худэлбэ.

1973—1983 онуудта СССРhээ Канадада онсо ба бүрин эрхэтэ элшэн сайд байгаа. 1983 онhоо СССР-эй Науканнуудай академиин Дэлхэйн экономикын ба улаасхоорондын харилсаанай институдай ректорээр худэлөө.

1985—1986 онуудта КПСС-эй ЦК-гай Пропагандын таhагые даагша, 1986 онhоо КПСС-эй ЦК-гай секретарь.

1971 ондо А. Н. Яковлев КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин гэшүүнээр, харин 1986 ондо КПСС-эй Центральна Комитедэй гэшүүнээр hунгагдаба. КПСС-эй ЦК-гай январиин (1987 он) Пленум дээрэ А. Н. Яковлев КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидадаар hунгагдаа. СССР-эй Верховно Советдэй депутат.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн НИКОНОВ Виктор Петрович

Нүхэр В. П. Никонов 1929 ондо түрэhэн, ород, 1954 онhоо КПСС-эй гэшүүн, дээдэ hургуулитай — үндэр дээдэ мэргэжэл шадабаритай таряашан-агрономой мэргэжэлээр Азово-Хара далайн худөө ажахын институт дүүргэhэн юм. 1950 ондо институт дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр Красноярска хизаарта МТС-эй ахамад агрономоор, агрономическа hургуулийн директорэй орлогшоор, МТС-эй директорээр худэлhэн байгаа.

1958 онhоо партийна худэлмэридэ дэбжүүлэгдэбэ: КПСС-эй Красноярска крайкомой худөө ажахын таhагые даагшын орлогшоор, таhагые даагшаар, КПСС-эй ЦК-гай Партийна органуудай таhагай инструкторааp худэлбэ. 1961—1967 онуудта КПСС-эй Татарай обкомой хоёрдохи секретарь байгаа.

1967 онhоо 1979 он болотор КПСС-эй Мариин обкомой нэгэдэхи секретаряар, удаань худөө ажахые агрохимическэ талаарнь хангалгын бүхэсоюзна үйлэдбэриин-эрдэмэй нэгэдэлэй түрүүлэгшээр — СССР-эй худөө ажахын министрэй орлогшоор худэлөө.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленум дээрэ КПСС-эй Центральна Комитедэй секретаряар hунгагдаа hэн.

1971 онhоо В. П. Никонов КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидат, 1976 онhоо КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн юм.

СССР-эй Верховно Советдэй депутат (6—11-дэхи зарлал).

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. А. Громыкын түрүүлэлгэ доро СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй заседани июниин 27-до Кремль соо болобо.

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1987 он) Пленумэй дүнгүүдээр сэдьхэлээ ханажа байhанаа заседанида хабаадагшад мэдүүлээ. Пленум революционно хубилган шэнэдхэлгын, социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын замда шухала шата болохо байна гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой элидхэл соо, Пленумэй шиидхэбэринүүдтэ ажахы шэнэ ёhоор эрхилэлгын хэрэгтэ, мүнөөнэй эрхэ байдалда социалис ажахы эрхилэлгын шэнэ үзэл бодолдо үргэн ехэ үндэhэ hуури табигдана.

СССР-эй Верховно Советдэй долоодохи сессиие үнгэргэлгэдэ хабаатай асуудалнууд Президиумэй заседани дэ̀рэ мүн лэ зүбшэн хэлсэгдэhэн байгаа. Ороной гүрэнэй засагай дээдын зургаанай сессиин зүблэхэ зүйл, худэлмэриин гурим тухай дурадхалнууд зубшэн хэлсэгдэжэ, hайшаагдан абтаба.

Ороной экономическа хүгжэлтын мүнөөнэй шатада арадай ажахые хүтэлбэрилгые шэнэдхэн хубилгаха асуудал, СССР-эй Гүрэнэй предприяти (нэгэдэл) тухай Хуулиин проектые, эрхэтэдэй эрхэнүүдые хашадаг харшалдаг тушаалта нюурнуудай хуули ёhондо таарахагүй ябуулганууддаар сүүдтэ гомдол бариха гурим тухай СССР-эй Хуулиин проектые СССР-эй Верховно Советдэй Союзай Советдэй болон Национальностьнуудай Советдэй саг үргэлжын комиссинуудта уридшалан хаража үзэлгын дүнгүүд согсолгдоо.

Гүрэнэй ажабайдалай гол шухала асуудалнуудые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэhэн тухай СССР-эй Хуулиин проектые СССР-эй Верховно Советдэй үзэмжэдэ табиха шиидхэбэрин мүн лэ абтаба.

СССР-эй Верховно Советдэй зургаадахи болон долоодохи сессинүүдэй хоорондохи үе соо абтаhан Президиумэй Указууд СССР-эй Верховно Советдэй баталамжада табигдаа.

Гүрэнэй ажабайдалай бусад зарим асуудалнууд зубшэн хэлсэгдэбэ.

Нүхэд Н. Н. Слюньков, В. Б. Щербицкий, П. Н. Демичев, Б. Н. Ельцин, Ю. Ф. Соловьев болон бусад заседанида хабаадагшад зүблэхэ зүйлэй асуудалнуудые зубшэн хэлсэhэн байгаа.

(ТАСС).

ОРОНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫН МҮНӨӨНЭЙ ҮЕ ШАТАДА АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮТЭЛБЭРИЛГЭ ШӨНӨДХӨН ХУБИЛГАХА ТУХАЙ

Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта

Гүрэнэй гадаадын экономическа ажал ябуулгые гүнзэгыгөөр шөнөдхөн хубилгалга ажалша коллективүүдэй ажабайдалда залан сэхэ шөнө олон юумэнүүдые оруулна гэшэ. Һаяын саг болотор тэрэ бүхыдөө түбэй албан зургаануудай эрхэтэ хэрэг болодог байгаа гэжэ мэдээжэ ха юм. Мүнөө энэ ябуулгада предприятинууд хабаадуулагдана, коллективүүдые һонирхүүлха ба хилын саанахи партнернуудтай холбоогоо хүгжөөлгын түлөө харюусалгын хэмжээе тодорхойлхо урмашуулгын гурим зохёон табигданхай. Мүнөө 70 гаран предприяти гадаадын дэлгүүртэ сэхэ гараха, өөһэдтөө гадаадын худалдаа наймаанай фирмэнүүдые байгуулха эрхэтэй болонхой гээшэ.

Социальна хүгжэлтын талаар предприятиин бүхы даагаад, юумэ хэхэ эрхэнүүдэй хэмжээн Хуулиин проект горитойгоор үргэдхэнэ. Урда тээнь хэлэгдэһэнэй ёһоор, тэрэнэй худалмэриин үрэ дүнгүүдһээ сэхэ дулдыдахаар энэ асуудал табигдана гээшэ. Тиигэжэ ажалша коллективые ороёдоол үйлэдбэриин подразделени гэжэ хараха ябадал усадхагдаба ха юм. Тэрэмнай социальна политикын бодото дээрээ бүелүүлэгдэдэг обществын шухалын шухала үүргэ болобо гээшэ. Энээнһээ хойшо предприятинууд өөһэдөө бүез даагаад, олоһон мунгэ зөөрөрээ гэр байра, үхибүүдэй эмхи зургаануд, клубууд, амаралтын байшангууд болон худалмэришөдэй профилакторинуудые бариха, харууһалха аргатай болоно. Эхэнэрнүүдэй ажалай ба ажаһуудалай тааруу зохид эрхэ байдал байгуулха, дайнай болон ажалай ветераннуд, пенсионернүүд, инвалидууд болон үхибүүд тушаа анхарал ороолдоло гаргаха, һүргуулинуудай худалмэридэ эдэбхитэйгээр туһалха гээшэ тэдэнэй сэхэ уялга болоно.

Хуулиин проектын шухалын шухала, залан сэхэ удха шанар гээдэ, предприятиин ажал ябуулга доторхи бүхы хубилалтануд демократиие үргэнөөр хүгжөөлгэтэй таһаршагүй холбоотой, социалис өһоор өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын гол ёһые эрид шууд бүелүүлгэдэг түшэглэдэг байха ёһотой болоно. СССР-эй Верховно Соведэй сессиин зубшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан Хуулиин проект дотор өөһэдыгөө хүтэлбэрилгэ гээшэ тэрэнэй гурбан талын таһаршагүй нэгэдэл гэжэ элирхэйлэгдэһэн байна. Нэгэдэхөөр, бүхы шидхэбриинүүдые баталан абалга ба бүелүүлгэдэ коллективүүдэй эдэбхитэйгээр хабаадаха ябадал хараалагдана. Хоёрдохёор, бригадирһаа эхилээд генеральна директор хүртэр бүхы хүтэлбэрилэгшэдые һунгалга баталагдана. Гурбадахяар, демократическа үндэһэ һуури дээрэ түшэглэдэг нэгэ хүнэй удридалга предприятинуудые хүтэлбэрилгэдэ зандань үлеөгдэнэ, бүри бэхижүүлэгдэнэ.

Предприятинууд дээрэ ажалша коллективүүдэй соведүүд бэйгуулагдаха юм. Тэдэ коллективүүдэй хүсэл бодолые, аша туһануудые элирхэйлхэ эзэргэтэй. Предприятиин ажабайдалай бүхы талануудта эдэбхитэйгээр нүлөөлхын тула эдэ соведүүдтэ ехэ эрхэнүүд үгтэнэ ха юм. Тиигэжэ арадай засагай зургаануудай социалис системэ хадаа үйлэдбэриин һалбаридахи шухала шатаар нэмээгдэбэ гээшэ. Мүнөөшье соведүүд олон нэгэдэлнүүд болон предприятинүүдта амжалтатайгаар хүдэлжэ байнхай.

Хуулиин проектын гол дуримүүд иимэл даа. Танай мэдэһээр, тэрэ бүгэдэ арадай зубшэн хэлсэлгэдэ уридшалан табигдаа бэлэй. Энэ политическэ ехэ кампаниин үедэ, зохёон табигдаһан хэмжээнүүдэй зуб байһые тэрээн тушаа ажалшадай, бүхы олониитын аша туһатай, залан сэхэ һанал бодолтой жэшэжэ үзэхэ һайн арга боломжо олдоһон байгаа гэжэ элидхэлшэ мэдүүлбэ. Хуулиин проектые совет хүнүүд һайшаан үгтаа, тэрэнэй гол ёһонуудые гүйсэд дүүрэнээр дэмжээ гэжэ мүнөө дүүрэн үндэһэ баримтатайгаар баталан хэлэжэ болоно.

Зубшэн хэлсэлгэ олондо мэдээсэлгын, эрид шанга шүүмжэлэлэй бодото оршон байдалда үнгэрөө, шөнөдхөн хубилгалгын зохёохы уг удхада бүхыдөө харюусаа. Тэрээндэ хүдэлмэришэд, колхоснигуул, алба хаагшад, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, эрдэмтэд, хүн зоной бүхы бүлэгүүд хабаадаа гээшэ.

Зубшэн хэлсэлгын үедэ 140 мянганһаа дээшэ дурадхалнууд болон ажагалатануд ороһон байна. Тэдэ бултадаа анхаралтайгаар шөнөжэлэгдээ, нарин нягтаар хаража үзэгдээ. Хуулиин проектые гүйсэд дүүрэнээр ойлгохо ба дэмжэхэ зуураа, совет хүнүүд энээнтэй хамта предприятинуудта үгтэһэн эрхэнүүд бодото дээрээ хазагайруулагдадаггүй байха ушараар һанаагаа зобожо байһанаа өөһэдынгөө бэшэгүүд болон үгэнүүд дотор мэдүүлээ. Иимэ юумэн урдань ушардаг бэлэй. Мүн Хуулиин ёһын талаһаа найдамтайгаар хангагдадаг байха тушаа тэдэнэр һанагаа зобожо байһанаа мэдүүлнэ. Ниитын һанал бодол хараадаа абажа, проект дотор «Предприятиин *(нэгэдэлэй) эрхэнүүдые сахилгын лаб ханалга тухай» статья нэмэжэ оруулагдаа. Хуулиин дүримүүдые наринаар сахилгын түлөө харюусалга гүрэнэй засагай болон хүтэлбэрилгын бүхы органууд дааха ёһотой гээд тэрээн дотор онсолон тэмдэглэгдэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй һайшааһан Гүрэнэй предприяти тухай Хуулиие Верховно Соведэй мүнөөнэй сессиин баталан абалга айхабтар ехэ удха шанартай байха юм. Тэрэмнай хэдэн мянган коллективүүдэй ажабайдалай хуули ёһоной үндэһэ һуури ба гурим болохо байна бшуу. Совет хүнүүдэй ажалай эдэбхиин шөнө дэбжэлтые энэ Хуулиин үүсхэхэ байһаниинь заатагүй. Юуб гэхэдэ, өөрынгөө мүр бүхэнөөр тэрэ бүхы арадай эгээл шухала гол асуудалнуудые шидхэлгэдэ, манай обществын социальна ба экономическа хүгжэлтые али болохоор хурдадхалгада шэглүүлэгдэнхэй ха юм.

III. ҺАЛБАРИ ХҮТЭЛБЭРИЛГЫЕ — ШАНАРААР ШӨНӨ ШАТАДА

Хэрбээ тэдэниие хүтэлбэрилгын бүхы шатада, нэн түрүүн һалбарин һалбаринн органууда — министерствэчүүд болон албан зургаануудта хабаатай байгаа гээшэ һаань, экономикодо бүхы шөнөдхэлгэнүүд дүүрэн хэмжээгээр бүелүүлэгдэхэ аргатай юм. Энэнь арадай ажахые хүтэлбэрилгын нинтэ нэгэн гуримые бүрилдүүлгын, ашаг үрэ ехэтэй байлгын шуудхэхэ эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь мүн болоно.

Һалбари һалбаринн министерствэнүүдэй худалмэриие шөнжэлгэдэ элидхэлшэ дэлгэрэнгыгөөр тогтохо зуураа, һалбари хүтэлбэрилгые шөнөдхөн хубилгаха шухала байһан тухай тобшолол хэ. Министерствэнүүдэй үүргэ, тэдэнэй ямар удха шанар дүүргэдэг байһан ушар предприятинуудай эрхэ болон харюусалгые үргэдхэлгэдэ хабаатай байһан тухай бүхы хубилалтануудай гол шэглэл тодорхойлно гэжэ тэрэ хэлэбэ. Министерствэнүүд тэдэнэртэй харилсаа тогтооходоо, экономическа үүргэ нүлөө үзүүлхэ арга хэрэгсэлнүүдтэ бүримүһэн түшэглэхэ ёһотой.

Предприятинуудые хүтэлбэрилгын хуушаһан, гээгдэнги эмхидхэлэй байгуламжые эрид хубилгахадаа, һалбари һалбаринн хүтэлбэрилгэдэ экономическа онол арганууде, ажахы эрхилэлгын шөнө ёһо гуримые үрэ сэхэтэйгээр ашаглажа болоно гэжэ дуй дүршэл, ажал хэрэг харуулна.

Үргэдхэгдэһэн үйлэдбэриин ба социальна хүгжэлтын зорилгонуудые бүез даагаад бүелүүлхэ аргатай томо ехэ нэгэдэлнүүдые эмхидхэн байгуулын харгы замые парти шууд гэхэдэ хараалаа. Энэ юундэ шухала удха шанартайб гэхэдэ, гол эмхинүүдэй хүсые, техническэ хэмжээе үргэлжэ дээрэнь дээшэлүүлнь эшэ үндэ- ч болгодохо ёһотой. Гол шухала юумэниинь гэбэл, имагсал томо ехэ нэгэдэлнүүд һалбари болон заводой эрдэм ухаае үйлэдбэриэй холбохо, тэдэниие тааралдуулан табиха, эрдэм ухаанһаа бодото ашаг олзо абаха аргатай байна. Иимэ зорилготойгоор үйлэдбэриин ба эрдэмэй-үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдые, мүн һалбаринуд хоорондын үндэһэ һуури дээрэ промышленна-худалдаа наймаанай, проектно-промышленно-барилгын, агропромышленна ба бусад нэгэдэлнүүдые хүгжөөхэ шухала.

Үйлэдбэриие хамжуулга, ажахыг тоосооной харилсаае үргэдхэн түнэзгырүүлгэ шэнэ, таарамжатай зохид, гэхэ зуура эмхидхэлэй ехэ ехэ байгууламжануудые бэдэрхэ эрилгэ табина гэжэ Эсэгэ ороной болон гадаадын дүй дүршэл харуулна. Предприяти тухай Хуулиин проект соо иимэ шөнө арга нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь тодорхойлгдоо. Эдэ мнай гүрэнэй үйлэдбэриин нэгэдэлнүүд болоно. Тэдэнэй бүридэл, эмхидхэлгын түхэл маягуд мүнөө хүсэндөө бэйһан юрын нэгэдэлнүүдһээ тад илгаатай юм. Гүрэнэй үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдтэ бүез даа-һан предприятинууд нэгэдэлнүүд, институтууд, транспортна, худалдаанай, һуралсалай ба бусад эмхинүүд орохо байна. Эдэ бүгэдэ нинтэ нэгэн ажахын комплекс мэтэхэр худэлхэ ёһотой. Гэхэтэй хамта гүрэнэй үйлэдбэриин нэгэдэлэй бүридэлдэнь ороодог предприятинууд бүез даагаад ажахын тоосоондо орохо эрхэтэй гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй.

Бодото байдалые, тодорхой зорилгонуудые хараада абажа, али бүхы ушарта томо ехэ үйлэдбэри байгуулгын асуудалнууд шидхэгдэхэ ёһотой. Хаа хаанагүй томо ехэ үйлэдбэри эмхидхэгдэхэ ёһогүй. Багаханшье предприятинууд бүез даагаад худэлхэ эрхэтэй. Гэбэшье имагтал тэдэнэй худэлмэриин ашаг үрэ ехэтэй, таарамжатай зохид, оньһон техникээр түгэс хангагдабал, иимэ эрхэтэй байха эзэргэтэй бшуу.

Һалбари хүтэлбэрилгые нарижуулан һайжаруулха гээшэ тэрэнэй олон шатые хорооохо гэһэн удхатай. Энэ түрүүшын алхамууд хэгдэбэ. Ашаг үрэсэ харуулжа чадаагүй хоорондохи шатануудые — бүхэсоюзна промышленна нэгэдэлнүүдые мэ зорилготойгоор үйлэдбэриин ба эрдэмэй-үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдые, мүн һалбаринуд хоорондын үндэһэ һуури дээрэ промышленна-худалдаа наймаанай, проектно-промышленно-барилгын, агропромышленна ба бусад нэгэдэлнүүдые хүгжөөхэ шухала.

Үйлэдбэриие хамжуулга, ажахыг тоосооной харилсаае үргэдхэн түнэзгырүүлгэ шэнэ, таарамжатай зохид, гэхэ зуура эмхидхэлэй ехэ ехэ байгууламжануудые бэдэрхэ эрилгэ табина гэжэ Эсэгэ ороной болон гадаадын дүй дүршэл харуулна. Предприяти тухай Хуулиин проект соо иимэ шөнө арга нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь тодорхойлгдоо. Эдэ мнай гүрэнэй үйлэдбэриин нэгэдэлнүүд болоно. Тэдэнэй бүридэл, эмхидхэлгын түхэл маягуд мүнөө хүсэндөө бэйһан юрын нэгэдэлнүүдһээ тад илгаатай юм. Гүрэнэй үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдтэ бүез даа-һан предприятинууд нэгэдэлнүүд, институтууд, транспортна, худалдаанай, һуралсалай ба бусад эмхинүүд орохо байна. Эдэ бүгэдэ нинтэ нэгэн ажахын комплекс мэтэхэр худэлхэ ёһотой. Гэхэтэй хамта гүрэнэй үйлэдбэриин нэгэдэлэй бүридэлдэнь ороодог предприятинууд бүез даагаад ажахын тоосоондо орохо эрхэтэй гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй.

Нэн түрүүн союзна болон автономито республикануудай, хизаарнууд ба областьнуудай экономическа, социальна хүгжэлтые түсэблэлгэдэ горитой ехэ хубилалатануд оруулагдахаар хараалагдана. Эндэ шэнэ юумэн гэхэдэ, түсэбүүд комплексно шэнжэтэй байха, албан зургаанай талаар мэдэлһээнь дулдыдангүй, түс түс газар дайда дээрэ байрладаг бүхы нэгэдэлнүүдые, предприятинуудые, эмхинүүдые хабаадуулха ёһотой.

Нютагай бюджедые шэнэ гуримаар бүридүүлэн табиха шухала. Хэндэшье хабаатай байг, нютагай бүхы предприятинууд ажалай ба байгаалиин нөөсэнүүдые ашаглаһанай түлөө түлбэриие, мүн ашаг олзынгоо зарим хубиие нютагай бюджедтэ оруулха үялгатай. Энэ хадаа социальна үнэн зүбэн бодото эрилтэ болоно. Юуб гэхэдэ, бүхы ажалша коллективүүд ажаһуунан, ажаллаһан нютагайнгаа экономическа ба социальна байдалтай таһалгаряагүй холбоотой байха эзэргтэй. Экономическа үндэһэ һуурида түшэглэдэг мүнгэн һангай иимэ харилсааануд ажахые ашаг үрэ ехэтэйгээр эрхилэлгын нүлөө ехэтэй арга нүхэсэл болохо ёһотой.

Оршон тойронхи газар нютагаа хүгжөөхын тулада нютагай зургаануд бүхы эрхэнүүдээ бодото дээрэнь гүйсэд бүелүүлхэ ёһотой. Ажалша коллективүүдэй ябуулгада захиран хамааралсаха һэдэлгэнүүдые зайсуулха, тэдэнэй нөөсэнүүдые дура зоргоороо хэрэглэдэг ябадалые усадхаха шухала. Тиихэдэ предприятинууд, нэгэдэлнүүд, союзна министерствэнүүд социально-ажаһуудалай ба үйлэдбэриин хэрэгтэ үүргэ нүлөө үзүүлдэг һалбаринуудые үргэлжэ дээрэнь хүгжөөхэдэ, нютагай зургаануудта туһалха, ниитын ажахын зорилгонуудые шидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаха эзэргтэй. Гэбэшье эдэ бүгэдые шэнэ эрхэ байдалда, экономическа ба хэлсээнэй үндэһэ һуури дээрэ бүелүүлхэ шухала.

Нютагай хүтэлбэрилгын бүлэг зорилгонуудта социальна хүгжэлтын асуудалнууд гол анхаралда абтаха ёһотой. Бүхыдөө хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалга удаа дараалан һайжаржа байна, орон доторнай хүдөө ажахын продукци үйлэдбэриилые сэхдэхэхын тула шухала эрхэ байдал байгуулагдана. Гэбэшье мүнөө дээрээ энэ асуудал үшөөл орёо хурса байнаар. Нютагайнгаа эдеэ хоолой баазые бэхижүүлхын, үргэдхэхын тула нютагай зургаануудта бүхы эрхэнүүдэй бодото дээрэнь гүйсэд бүелүүлхэ ёһотой. Ажалша коллективүүдэй ябуулгада захиран хамааралсаха һэдэлгэнүүдые зайсуулха, тэдэнэй нөөсэнүүдые дура зоргоороо хэрэглэдэг ябадалые усадхаха шухала. Тиихэдэ предприятинууд, нэгэдэлнүүд, союзна министерствэнүүд социально-ажаһуудалай ба үйлэдбэриин хэрэгтэ үүргэ нүлөө үзүүлдэг һалбаринуудые үргэлжэ дээрэнь хүгжөөхэдэ, нютагай зургаануудта туһалха, ниитын ажахын зорилгонуудые шидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаха эзэргтэй. Гэбэшье эдэ бүгэдые шэнэ эрхэ байдалда, экономическа ба хэлсээнэй үндэһэ һуури дээрэ бүелүүлхэ шухала.

Нютагай хүтэлбэрилгын бүлэг зорилгонуудта социальна хүгжэлтын асуудалнууд гол анхаралда абтаха ёһотой. Бүхыдөө хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалга удаа дараалан һайжаржа байна, орон доторнай хүдөө ажахын продукци үйлэдбэриилые сэхдэхэхын тула шухала эрхэ байдал байгуулагдана. Гэбэшье мүнөө дээрээ энэ асуудал үшөөл орёо хурса байнаар. Нютагайнгаа эдеэ хоолой баазые бэхижүүлхын, үргэдхэхын тула нютагай зургаануудта бүхы эрхэнүүдэй бодото дээрэнь гүйсэд бүелүүлхэ ёһотой.

Нэн түрүүн союзна болон автономито республикануудай, хизаарнууд ба областьнуудай экономическа, социальна хүгжэлтые түсэблэлгэдэ горитой ехэ хубилалатануд оруулагдахаар хараалагдана. Эндэ шэнэ юумэн гэхэдэ, түсэбүүд комплексно шэнжэтэй байха, албан зургаанай талаар мэдэлһээнь дулдыдангүй, түс түс газар дайда дээрэ байрладаг бүхы нэгэдэлнүүдые, предприятинуудые, эмхинүүдые хабаадуулха ёһотой.

Нютагай бюджедые шэнэ гуримаар бүридүүлэн табиха шухала. Хэндэшье хабаатай байг, нютагай бүхы предприятинууд ажалай ба байгаалиин нөөсэнүүдые ашаглаһанай түлөө түлбэриие, мүн ашаг олзынгоо зарим хубиие нютагай бюджедтэ оруулха үялгатай. Энэ хадаа социальна үнэн зүбэн бодото эрилтэ болоно. Юуб гэхэдэ, бүхы ажалша коллективүүд ажаһуунан, ажаллаһан нютагайнгаа экономическа ба социальна байдалтай таһалгаряагүй холбоотой байха эзэргтэй. Экономическа үндэһэ һуурида түшэглэдэг мүнгэн һангай иимэ харилсааануд ажахые ашаг үрэ ехэтэйгээр эрхилэлгын нүлөө ехэтэй арга нүхэсэл болохо ёһотой.

Оршон тойронхи газар нютагаа хүгжөөхын тулада нютагай зургаануд бүхы эрхэнүүдээ бодото дээрэнь гүйсэд бүелүүлхэ ёһотой. Ажалша коллективүүдэй ябуулгада захиран хамааралсаха һэдэлгэнүүдые зайсуулха, тэдэнэй нөөсэнүүдые дура зоргоороо хэрэглэдэг ябадалые усадхаха шухала. Тиихэдэ предприятинууд, нэгэдэлнүүд, союзна министерствэнүүд социально-ажаһуудалай ба үйлэдбэриин хэрэгтэ үүргэ нүлөө үзүүлдэг һалбаринуудые үргэлжэ дээрэнь хүгжөөхэдэ, нютагай зургаануудта туһалха, ниитын ажахын зорилгонуудые шидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаха эзэргтэй. Гэбэшье эдэ бүгэдые шэнэ эрхэ байдалда, экономическа ба хэлсээнэй үндэһэ һуури дээрэ бүелүүлхэ шухала.

Нютагай хүтэлбэрилгын бүлэг зорилгонуудта социальна хүгжэлтын асуудалнууд гол анхаралда абтаха ёһотой. Бүхыдөө хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалга удаа дараалан һайжаржа байна, орон доторнай хүдөө ажахын продукци үйлэдбэриилые сэхдэхэхын тула шухала эрхэ байдал байгуулагдана. Гэбэшье мүнөө дээрээ энэ асуудал үшөөл орёо хурса байнаар. Нютагайнгаа эдеэ хоолой баазые бэхижүүлхын, үргэдхэхын тула нютагай зургаануудта бүхы эрхэнүүдэй бодото дээрэнь гүйсэд бүелүүлхэ ёһотой.

Нэн түрүүн союзна болон автономито республикануудай, хизаарнууд ба областьнуудай экономическа, социальна хүгжэлтые түсэблэлгэдэ горитой ехэ хубилалатануд оруулагдахаар хараалагдана. Эндэ шэнэ юумэн гэхэдэ, түсэбүүд комплексно шэнжэтэй байха, албан зургаанай талаар мэдэлһээнь дулдыдангүй, түс түс газар дайда дээрэ байрладаг бүхы нэгэдэлнүүдые, предприятинуудые, эмхинүүдые хабаадуулха ёһотой.

Нютагай бюджедые шэнэ гуримаар бүридүүлэн табиха шухала. Хэндэшье хабаатай байг, нютагай бүхы предприятинууд ажалай ба байгаалиин нөөсэнүүдые ашаглаһанай түлөө түлбэриие, мүн ашаг олзынгоо зарим хубиие нютагай бюджедтэ оруулха үялгатай. Энэ хадаа социальна үнэн зүбэн бодото эрилтэ болоно. Юуб гэхэдэ, бүхы ажалша коллективүүд ажаһуунан, ажаллаһан нютагайнгаа экономическа ба социальна байдалтай таһалгаряагүй холбоотой байха эзэргтэй. Экономическа үндэһэ һуурида түшэглэдэг мүнгэн һангай иимэ харилсааануд ажахые ашаг үрэ ехэтэйгээр эрхилэлгын нүлөө ехэтэй арга нүхэсэл болохо ёһотой.

Хүн зониие арадай хэрэглэмжын эд бараагаар хангаха, тэдэнэй һуудал байдалые болбосон һайн болгохо асуудалда депутатуудай анхарал хандуулгада, энэ талаар нютагай зургаануудай үүргэ дээшэлүүлгэдэ элидхэлшэ онсо анхаралаа хандуулбэ. Союзна болон республиканска, промышленность, худалдаа наймаан дэлгүүрэй шэнэ эрилтэдэ ёһотой һайнаар хандадаггүй байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Эгээл тиимэһээ хонжоо наймаашад, залхуу нозогууд үшөөл олон байнаар. Иимэ байдалые гуримшуулан заһаруулхын тула үндэһэн шухала хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй.

Хүн зоной ажаһуудал хангалгын һалбариие хүгжөөхэ талаар нютагай засагай зургаануудай урда ехэ зорилгонууд табигдана. 1986 ондо хото городто ажаһуудаг хүн бүхэнэй хүртэсэдэ оройдоол 44 тухэригэй, харин худөө нютагуудта гурбаная нэгэ хубяар бага аша туһа хүргэгдэһэн байна. Жэлэй хугасаа соо ажаһуудал хангалгын хэрэгэй 7 процентээр дээшэлээшье һаань, энэмнай хангалтагуй бшуу. Эршэ дэлисые эрид дээшэлүүлхэ шухала. Ямар албан зургаанай мэдэлдэ ороодог байнаһаа дулдыдангүй предприятинууд болон нэгэдэлнүүд энэ шухала хэрэгтэ элсүүлэн хабаадуулагдаха ёһотой.

Нютагай хүн зоной мүнгэн ашаг олзо болон гаргашануудые тодо наринаар тэнсүүрилхын түлөө харюусалга, экономико шэнэ ёһоор эрхилэлгын гурим союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдэй урда табигдана. Зүгөөр эндэ зарим республикануд түбэй зургаануудай туһаламжада, эд бараанай нөөсэнүүдые хубаарилхадаа бүхы эрилтэ хэрэглэмжээ хангахёбди гэжэ найдадаг байнаниинь халагламаар. Мүнөөнэй байдалые эрид хубилгахын тула нютагай зургаануд үйлэдбэриие, худалдаа наймаас, хүн зоной ажаһуудал хангалгые эмхидхэлгын бүхы түхэл шэнжэнүүдые, түрэ тоодо кооперативуудые, хүн зоной хубиин ажал ябуулгые гүйсэд хэрэглэхэ ёһотой.

Кооперативууд хэдэн арбан дахин олошоруулагдаха, манай экономикодо горитой хубитаяа оруулха ёһотой. Ойрын жэлнүүдтэ тэдэнэй ажал ябуулга наада захань хүн зоной ажаһуудал хангалгын, эдеэ хоолой продукциин ниитэ хэмжээнэй 3—5 процентые бүелүүлхэ эзэргэтэй. Энээнэй тула бүхы эрхэ байдал байгуулагданхай. Мүнөө нютагай зургаануудай үдэр бүриин үнэн шударгы эмхидхэлэй худалмэриие, эдэбхи үүсхэлые элсүүлхэ, шэнэ хэрэгые үргэн харгыда гаргаха шухала. Үнинэй тогтонижоршоһон һанал бодолые гаргалан дабаха, ажал ябуулгын хамтын ба хубиин түхэл мягуудта хайша хэрэгээр хандаха ябадалые зайсуулха.

Нютагай хүтэлбэрилгые шөнөдхөн хубилгалга республиканска министерствэнүүд болон албан зургаануудай худалмэриие эмхидхэлгэдэ, тэдэнэй бүридэлдэ тон шөнөөр хандаха эрилтэ табина. Һүүлэй арбаад жэлэй туршада эндэ олон тоото асуудалнууд табигданхай. Хүтэлбэрилгэ нэгэ янзаар, ёһын тэдыдэ байгуулагдана, худалмэриин хэмжээн, үйлэдбэриие мэргэжүүлгэ хараада абтанагүй. Түбтэ тогтоогдоһон юумэ даган дууряаха ябадал гаргагдаг байна. Мүнөө союзна болон автономито республикануудта 800 гаран министерство, албан зургаан худалмэ. Энэмнай айхабтар олон тэрэниие ажахыда хэрэгтэй гэжэ сагааруулхань хүшэр байна. Область дотор управлениүүдэй хэмжэнүүд хэмһээ хэтэрэнхэй.

Нютагайнгаа экономическа ба социальна хүгжэлтые хүтэлбэрилгэдэ арадай депутатуудай Соведүүдэй улам ургажа байгаа эрхэнүүдые бодото дээрэнь бүелүүлхын тула КПССэй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет ехэ хэмжээнүүдые хараалба. Областьнууд болон хизаарнуудта үйлэдбэриин-экономическа гол управлениүүд эмхидхэгдэн байгуулагдаа. Тэдэнэр нютагай худалмэриие эмхидхэхэ, залан хүгэлбэрилхэ, тэдэнэй экономическа ба социальна хүгжэлтын комплексно түсэбүүдые зохёохо, бүелүүлхэ ёһотой. Ажахы эрхилэлгын нютагай зургаануудай хүтэлбэриһөө гадуур хизаарнууд болон областьнуудай газар дээрэ байрладаг, нэгэдэлнүүдэй, предприятинуудай ба эмхинүүдэй ажал ябуулгые залан хүтэлбэрилжэ, шухала туһаламжа үзүүлхэ үялга тэдэнэртэ даалгагданхай.

V. ТҮБЭЙ ЭКОНОМИЧЕСКА ОРГАНУУДАЙ АЖАЛ ЯБУУЛГЫЕ ҮНДЭҺӨӨРНЬ ШӨНӨДХӨН ХУБИЛГАХАЛ

Хүтэлбэрилгын бүхы системэ доторхи түбэй экономическа органуудай һуури болон үүргые элирхэйлэн харуулхадаа, эдэ органууд партиин хараалһан ажахын болон социальна хүгжэлтын стратегиие бүелүүлгые хангаха, ажахын гүйсэд тоосооной болон өөрыгөө мүнгөөр хангалгын ёһо гуримаар хүдэлжэ байһан предприятинуудай ажал ябуулгые ашаг үрэтэй байлгаха эрхэ нүхэсэл тогтоохо талаар хүдэлмэри хүтэлбэрилхэ үялгатай гэжэ Н. И. Рыжков онсолон тэмдэглэбэ.

Гүрэнэй түсэблэлгэ шанарайнгаа талаар тусгаар удаа шөнжэтэй болохо байна. Тэрэ хадаа түбхын түрүүндэ холын хараатай стратегиие, экономикын гол шухала хүгжэлтые тодорхойлхо болоно. Бүхы гүрэнэй зорилгонуудые түбһөө эхилэн, предприятинуудай бүез даан хүдэлмэрилхэ хэрэгые нэгэдхэн ябуулха, ажалша коллективүүдэй аша туһые хараада абаха шухала зорилготой болоно.

Энэ хүдэлмэриие манай ороной научно-экономическа штаб болохо СССР-эй Госплан толгойлхо, тэрэ хадаа мүнөө өөрынгөө үндэр үялгада бодотоор хүрэжэ хүдэлхэ эзэргтэй. Ниитэ экономическа болон һалбаринуд хоорондын бүридэлые нэгэдхэхэ, үйлэдбэриин хүсэнүүдые зүбоор хубаарилха, инвестиционно политика болон научно-техническэ дэбжэлтын саашанхи хараа шэглэлые тодорхойлхо асуудалнуудта тэрэ анхаралаа хандуулхэ ёһотой. Бүхы ажахые нэгэ жэгдээр хүгжөөлгэ, социальна хүгжэлтын үргэн программа бүелүүлгэ, ороноо улаасхоорондын ажалай хубаариилгын системэдэ эдэбхитэйгээр оруулга, ороноо хамгаалгын найдамтай эрхэ байгуулга хангалгада гол анхаралаа хандуулагдаха болоно.

Түсэблэлгые нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэ удаан болзорой болон табан жэлэй тодорхой түсэбүүдые зохёолгодо оролгоо тусхай удха шанартай. Энээнтэй дашарамдуулан, ороной экономическа болон социальна хүгжэлтын холын хараата зорилгонуудай удха шанар тухай элидхэлшэ тогтоһон байна. Тэрэ түсэб хадаа партиин хараалһан экономическа стратегиие тоо болон даабаринуудаар тодорхойлон харуулха эзэргтэй. Гол зорилгонуд табан жэлэр тодорхойлогдохо, тэдээн дотор экономическа хүгжэлтын шатануд элирхэйлэгдэхэ ёһотой.

Табан жэлэй түсэб зохёолгын гурим үндэһөөрөө хубилгагдаха байна. Тэрэ дорохоо, предприятиһаа түсэблэлгын гол даабаринуудые хараадаа абан зохёогдохо байна. Тиигэжэ мүнөө предприятинууд, тэдэнэй ажалша коллективүүд, үргэн олониитэ түсэблэхэ шидхэбриинүүдые зохёолгодо бодотоор хабаадалсаха арга олгохо байна. Табан жэлэй түсэбэй үүргые дээшэлүүлхэ, тэрэниие зохёолгые демократиин замда оруулха ушар хадаа жэлэй түсэбэй асуудалда тусгаар ондоо эрилтэтэйгээр хандахые үялгална. Шэнэ эрхэ байдалһаа уламжалан, арбан гурбадахи табан жэлһээ эхилжэ, жэлэй түсэб баталалгаһаа арсаха шухала гэжэ партиин Центральна Комитет ба СССР-эй Министрнүүдэй Совет тоолоно. Тиигэжэ мүнөө предприятинууд өөһэдынгөө хүгжэлтын жэл бүриин түсэбые өөһэдөө тодорхойлхо болоно. Энэ хубилалтын гол удхань гэхэдэ, түсэблэлгые туйлаһан үрэ дүнгүүдһээнь үндэһэлэн, түсэб зохёолгын ёһо гуримһаа ажалша коллективүүдые зайсуулха арга олгоно.

Капитальна һомололгын хэмжээе хубаарилга, түбэй болон түбэй бэшэ капитальна һомололгын хоорондохи хэмжээе тодорхойлолго саашадаа ондоогоор шидхэгдэхэ болоно гэжэ элидхэл соо тэмдэглэгдэ. Госплан хадаа натурально-эд зоориин хубаарилгын гуримаар хүтэлбэрилхы шэнэ арга дүршэл шудалха эзэргтэй. Тэрэнэй гол үүргэнь гэбэл, экономико хүгжөөлгын стратегическэ зорилгонуудһаа үндэһэлэн, гүрэнэй захилай бүридэлые байгуулха ушар болоно.

Манай түсэбүүдэй социальна шэглэлэй эрид дээшэлхэтэй дашарамдан, зуб зорилгодо тодорхойлго СССР-эй Госпланай эгээл шухала үүргэнь болоно. Мүнгэ зоориин үлэгдэлһөө үндэһэлэн, түсэб табилгаһаа эсэлэн арсаха шухала гэжэ Н. И. Рыжков тэмдэглэбэ.

Ажахы эрхилэлгын бүхы шатануудта түсэб табилгые нэгэ жэгдэ байлгаха асуудал тушаа тогтоходоо, элидхэлэгэ мүнөө үе сагта иимэ хэрэг хангалгын гол эрхэ нүхэсэлынь хадаа арга боломжонуудые арьбадхалга болоно. СССР-эй Госплан балансова бүхы худалмэриин хэмжээе шэнэдхэн хубилгаха, тэрэнэй дүүргэдэг үүргые эли бодо шангадхаха үялгатай. Урдаа табигдаһан зорилгонуудаа гүйсэдөөр дүүргэдэг байхын тула СССР-эй Госпланай ажал ябуулгые үндэһөөрнь шэнэдхэн хубилгаха, худалмэриин онол арганууде эрид һайжаруулха шухала. СССР-эй Госпланай худалмэриин эгээл шухала үүргэнь хадаа ажахы хүтэлбэрилгын онньые, экономикые түсэблэн хүтэлбэрилгын бүхы ёһо гуримые саг үргэлжэ нарижуулан һайжаруулха хэрэг болоно.

Арадай ажахы хүтэлбэрилгые шөнөдхөн хубилгалгын амжалта эрдэм-техникые дэбжэлтын аша үрэнөө сэхэ дулдыдаха байна. Эдэ бүхы хубилалтануудые хүтэлбэрилхэ хэрэгые эрид һайжаруулга хадаа тон шухалада тоологдоно. Эндэ саг зуурын хэмжээнүүд туһа хүргэхэгүй, энэ хэрэгтэ комплексноор, холын хараатайгаар хандаха шухала.

Энэ ушарта СССР-эй Эрдэм болон техникын талаар гүрэнэй комитедые шөнөдхөн хубилгалгын удха шанар угаа ехэ. Тэрэ хадаа гол шэглэлнүүдые эхилэн тодорхойлхо, гүрэнэй холын хараата программануудые зохёохо, бүелүүлхэ, СЭВ-эй гэшүүн-ороноудай научно-техническэ дэбжэлтын программа тодорхойлхо, һалбаринуд хоорондын научно-техническэ комплекснуудай худалмэриие шэглүүлэн хүтэлбэрилхэ эзэргтэй. Мүнөө тэрээндэ шухала эрхэ үгтэнхэй, тэрэниие шадамараар хэрэглэхэ уял

РОНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫН МҮНӨӨНЭЙ ҮЕ ШАТ
ДАЙ АЖАХЫЕ ХҮТЭЛБЭРИЛГЭ ШЭНЭДХЭН ХУБИЛГАХА Т

Эхиниинь 1 — [illegible]уудта).

[illegible] хэрэгтэй гэжэ тэ[illegible]адай хиналтын [illegible]дэнэ һуури дээ[illegible]ор хиналтын нэ[illegible] системэ байгуул[illegible]С-эй ЦК-гай ию[illegible] хараалһан байна.

Министрнүүдэй [illegible]ургэлжын орга[illegible]хэ байдалда оо[illegible]ы ажал ябуул[illegible]улхэ ёһотой. Тэ[illegible]жахын комплек[illegible]олбэрилгын хэм[illegible]оор дээшэлүүл[illegible]ө хүдэлмэриин [illegible]айжаруулха бо[illegible]

[illegible] экономико хү[illegible] гуримые үндэ[illegible]ган шэнэлэлгэ [illegible] правительствын [illegible]ДАЙ АЖАХЫ ХҮТЭЛБЭРИЛГЫН [illegible]Е ХУБИЛГАН ШЭНЭЛХЭ ТАЛААР [illegible]ЭЛЭЙ ПРАКТИЧЕСКА ХҮДЭЛМЭРИ

[illegible]ЦК-гай июнийн [illegible]ишаагдаһан ара[illegible]хүтэлбэрилгэ ре[illegible]ёһоор хубилган ажал ябуулгые саашадань улам һайжаруулха эрилтэ табина. Партийн экономическа стратегиие бодото дээрэнь хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлгэ, ажахы эрхилэлгын ленинскэ ёһо гуримуудай ба хүтэлбэрилгые бүхы талаарнь демократизацилгын үндэһэ һуури дээрэ хубилган шэнэлэлгэ гүн гүнзэгыгөөр хангалга тэрэ хүтэлбэриин гол зорилго болоно. СССР-эй Министрнүүдэй Совет арадай ажахы хүтэлбэрилгые залан сэхээр һайжаруулха, социальна шанга политика бэелүүлхэ, бүхы ажал ябуулгадаа ехэ эрилтэ ба өөрыгөө шүүмжэлгэ харуулха, холын хараата асуудалнуудай шиидхэбэриие юрын зорилгонуудтай тааралдуулха, хүтэлбэриин бүхэли системын ёһо гуримуудболон дүримүүдые эрид шууд, залан сэхээр бэелүүлхэ болоно.

Ороной экономикын хүтэлбэриие хубилган шэнэлэлгын гүн гүнзэгы ябуулга бэелүүлгэдэ саг хэрэгтэй байһаниинь ойлгосотой. Мүнөө энэ хүдэлмэридэ тон шухала өөр шата тодорон харагдажа эхилбэ. Эгээл орёо бэрхэшээлтэй ба харюусалгатайнь түрүүшын шата, эндэ ажахы эрхилэлгын хуушан онол арганууддаа шэнэ гуримда ороло бэелүүлэгдэхэ байна. Бидэнэр тэрэниие унжагайруулха эрхэгүйбди, энэ табан жэл соо тэрэ хүдэлмэри хизаарлагдаха ёһотой.

Гүрэнэй предприяти (нэгэдэл) тухай СССР-эй Хуулиие бэелүүлгэ энэ шатын гол зорилго байха. Ажахын тоосоо гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэлгэ ба өөһэдыгөө мүнгөөр хангалгын эрхэ байдалда ажахы эрхилэлгэдэ тэрэ хуули зорюулагдана. Энэ хуулиин бодото шэнэлэлгын программые богони болзор соо бодото дээрээ хэрэглэгдэжэ байһан гуримда оруулга хадаа айхабтар шухала удха шанартай зорилго мүн. Хараалагдаһан бүхы юумые бодото дээрэнь бэелүүлхын тулада айхабтар ехэ хүсэлэл оролдолго, эмхидхэлэй, политическэ, экономическа оролдосо ехэтэй хүдэлмэри, хүтэлбэриин бүхы шатануудта тааралдуулагдаһан нягта нарин ажал ябуулга хэрэгтэй.

Ороной экономикын хүтэлбэриие хубилган шэнэлэлгын гүн гүнзэгы ябуулга бэелүүлгэдэ саг хэрэгтэй байһаниинь ойлгосотой. Мүнөө энэ хүдэлмэридэ тон шухала өөр шата тодорон харагдажа эхилбэ. Эгээл орёо бэрхэшээлтэй ба харюусалгатайнь түрүүшын шата, эндэ ажахы эрхилэлгын хуушан онол арганууддаа шэнэ гуримда ороло бэелүүлэгдэхэ байна. Бидэнэр тэрэниие унжагайруулха эрхэгүйбди, энэ табан жэл соо тэрэ хүдэлмэри хизаарлагдаха ёһотой.

Гүрэнэй предприяти (нэгэдэл) тухай СССР-эй Хуулиие бэелүүлгэ энэ шатын гол зорилго байха. Ажахын тоосоо гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэлгэ ба өөһэдыгөө мүнгөөр хангалгын эрхэ байдалда ажахы эрхилэлгэдэ тэрэ хуули зорюулагдана. Энэ хуулиин бодото дээрээ зүбөөр хэрэглэгдэжэ эхилхын тулада материальна бодото юумые бодото дээрэнь бэелүүлхын тулада айхабтар ехэ хүсэлэл оролдолго, эмхидхэлэй, политическэ, экономическа оролдосо ехэтэй хүдэлмэри, хүтэлбэриин бүхы шатануудта тааралдуулагдаһан нягта нарин ажал ябуулга хэрэгтэй.

Ороной экономикын хүтэлбэриие хубилган шэнэлэлгын гүн гүнзэгы ябуулга бэелүүлгэдэ саг хэрэгтэй байһаниинь ойлгосотой. Мүнөө энэ хүдэлмэридэ тон шухала өөр шата тодорон харагдажа эхилбэ. Эгээл орёо бэрхэшээлтэй ба харюусалгатайнь түрүүшын шата, эндэ ажахы эрхилэлгын хуушан онол арганууддаа шэнэ гуримда ороло бэелүүлэгдэхэ байна. Бидэнэр тэрэниие унжагайруулха эрхэгүйбди, энэ табан жэл соо тэрэ хүдэлмэри хизаарлагдаха ёһотой.

Гүрэнэй предприяти (нэгэдэл) тухай СССР-эй Хуулиие бэелүүлгэ энэ шатын гол зорилго байха. Ажахын тоосоо гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэлгэ ба өөһэдыгөө мүнгөөр хангалгын эрхэ байдалда ажахы эрхилэлгэдэ тэрэ хуули зорюулагдана. Энэ хуулиин бодото шэнэлэлгын программые богони болзор соо бодото дээрээ хэрэглэгдэжэ байһан гуримда оруулга хадаа айхабтар шухала

ажал ябуулгые саашадань улам һайжаруулха эрилтэ табина. Партийн экономическа стратегиие бодото дээрэнь хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлгэ, ажахы эрхилэлгын ленинскэ ёһо гуримуудай ба хүтэлбэрилгые бүхы талаарнь демократизацилгын үндэһэ һуури дээрэ хубилган шэнэлэлгэ гүн гүнзэгыгөөр хангалга тэрэ хүтэлбэриин гол зорилго болоно. СССР-эй Министрнүүдэй Совет арадай ажахы хүтэлбэрилгые залан сэхээр һайжаруулха, социальна шанга политика бэелүүлхэ, бүхы ажал ябуулгадаа ехэ эрилтэ ба өөрыгөө шүүмжэлгэ харуулха, холын хараата асуудалнуудай шиидхэбэриие юрын зорилгонуудтай тааралдуулха, хүтэлбэриин бүхэли системын ёһо гуримуудболон дүримүүдые эрид шууд, залан сэхээр бэелүүлхэ болоно.

ЦК-гай июнийн [illegible]ишаагдаһан ара[illegible]хүтэлбэрилгэ ре[illegible]ёһоор хубилган шэнэлэлгын программые богони болзор соо бодото дээрээ хэрэглэгдэжэ байһан гуримда оруулга хадаа айхабтар шухала

Министрнүүдэй Совет арадай ажахы хүтэлбэрилгые залан сэхээр һайжаруулха, социальна шанга политика бэелүүлхэ, бүхы ажал ябуулгадаа ехэ эрилтэ ба өөрыгөө шүүмжэлгэ харуулха, холын хараата асуудалнуудай шиидхэбэриие юрын зорилгонуудтай тааралдуулха, хүтэлбэриин бүхэли системын ёһо гуримуудболон дүримүүдые эрид шууд, залан сэхээр бэелүүлхэ болоно.

Гүрэнэй предприяти (нэгэдэл) тухай СССР-эй Хуулиие бэелүүлгэ энэ шатын гол зорилго байха. Ажахын тоосоо гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэлгэ ба өөһэдыгөө мүнгөөр хангалгын эрхэ байдалда ажахы эрхилэлгэдэ тэрэ хуули зорюулагдана. Энэ хуулиин бодото шэнэлэлгын программые богони болзор соо бодото дээрээ хэрэглэгдэжэ байһан гуримда оруулга хадаа айхабтар шухала

дэрээ зүбөөр хэрэглэгдэжэ эхилхын тулада материальна бодото юумые бодото дээрэнь бэелүүлхын тулада айхабтар ехэ хүсэлэл оролдолго, эмхидхэлэй, политическэ, экономическа оролдосо ехэтэй хүдэлмэри, хүтэлбэриин бүхы шатануудта тааралдуулагдаһан нягта нарин ажал ябуулга хэрэгтэй.

КПСС-эй Центральна Комитет ба СССР-эй Министрнүүдэй Совет тэрэ гуримда оролгые 1988—1989 онуудта бэелүүлхэ гэһэн шиидхэбэри абаа. Ерэхэ жэлдэ машина бүтээлгын ба химии — ой модоной комплекснуудай, металлургиин, бүхы түрэлэй транспортын ба бусад хэдэ хэдэн һалбаринуудай нэгэдэл болон предприятинууд шэнэ гуримаар хүдэлхэ болоно. Промышленностьда тиимэ гуримда ороһон предприятинууд үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин ниитэ хэмжээнэй 60 шахуу процентые бүтээн гаргаха болоно.

Табан жэлэй үлэһэн жэлнүүдэй туршада экономическа асари ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ ззргэтэй. Энэ хадаа нэн түрүүн продукциин үнэ сэн тогтоолгые шэнэлэлгэдэ, материально-техническэ хангалгын гурим ба мүнгэ урьһаламжалгада үргэн ехэ хубилган шэнэлэлгэ хабаатай. Бүридэлгын эмхидхэлэй ямараар хубилгаг-

дэһаниие хараада абан, хэмжээнүүдэй комплекснуудые бэелүүлхэ — үйлэдбэриин томо түхэлтэй элдэб нэгэдэлнүүдые байгуулха, һалбариин хүтэлбэридэ гол түлэб хоёр звенотой гуримда оролгые дүүргэхэ, союзна ба республиканска министерствэнүүд болон албан зургааануудай бүридэлые тодорхойлхо.

Һүүлдэнь, түрүүшын шатада шэнэ үндэһэ һуури ба ёһо гуримууд дээрэ арбан гурбадахи табан жэлэй түсэб бүриддүүлэн зохёохо. Зүгөөр шэнэ табан жэлдэ бодомжо һайтай, научна үндэһэ һууритай, тогтонижоһон экономическа нормативуудые бэлдэжэ; саг болзор соонь тэдэнээ предприятинуудта хүргэхэ тон шухала. Тэрэшэлэн хуушарһан бүхы ёһо гурим, заабари болон методиконуудые болюулха шухала. Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримаар ерэхэ табан жэлдэ орохын тулада хэрэгтэй бүхы худэлмэриннүудые һайнаар эмхидхэхэ хэрэгтэй. Мүн энээнэйшье һүүлээр хүтэлбэрилгые хубилган шэнэлэлгын талаар худэлмэри зогсоогдохо ёһогүй. Тиигэхэһээ байха, ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримда экономикын гүйсэд дүүрэнээр оруулагдаад байхада хү-

талбэрилгын бүхы системын хамаг звено болон зүйлнүүдэй тааруу зохидоор худэлдэг байха ябадал хангалгада гол анхарал хандуулагдаха. Энэ хадаа хоёрдохи шатын онсо шухала зорилго болоно. Тэндэ ажаглан шэнжэлэлгын ба эмхидхэлэй харюусалга ба оролдосо ехэтэй худэлмэри хэхэ хэрэгтэй. Тэрэ үедэ бүхы системын һайн ба һула талануудта зүб сэгнэлтэ үгэхэ, элирүүлэгдэһэн дутуу дундануудые, алдуу эндүүнүүдые усадхаха хэрэгтэй.

1965 оной реформын урма зориг хухалма дүршэлнүүдые дахяад дабтажа огто болохогүй. Тэрэ үедэ хэгдэһэн ужагайралга, абтаһан шиидхэбэринүүдые хахадтань хүргөөд хаяха ябадал ажахы эрхилэлгын гуримые бодото дээрээ эсэстэнь хүргэхэ арга олгоогүй һэн. Тиихэдэ аалидалга, нобшоролго ба урагшаа дабшалтагүй байлга диилэжэ, хамаг юумэн хуушан түхэлдөө ороһон, зүгөөр бүри муу байдалтай болоһон байха юм.

Эдэ бүгэдэһөө хэгдэхэ тобшолол нэгэхэн — шэнэ хэрэгэй түлөө тэмсэхэ хэрэгтэй, эсэстэнь хүрэтэр тэмсэхэ. Мүнөөшье энэ шэнэ юумэн тиимэ хүнгэхэнөөр, эсэргүүсэлтэгүйгөөр, зүн дэгээн ажабайдалда

абтахагүй гэжэ ойлгохо хэрэгтэй. Урагшаа дабшаха замдаа олон хаалтануудые, бэрхэшээлнүүдые, гэдэргэ тателгые, шадабаригүй ба ойлгонгүй байха ябадалые, дутуу сэгнэлтэ үгэхэ ушарые дабаха хэрэгтэй болохо. Хүсэлэл оролдолгөө нэгэдүүлэн, хүнүүдтэй тэсэбэри ехэтэйгээр, оролдосотойгоор худэлмэрилэн, энээниие хэхэ шухала.

Энэ замда ушаржа боломо эгээл аюултай юумэн юуб гэхэдэ, хамаг юумые халхалан бүглэхэ арга̀тай ажал хэрэгтээ албан хойрогоор, ёһын тэдысэ хандаха ябадал мүн. Туйлагдаһан бүхы онол арганууdые, хэрэгсэлнүүдые хэрэглэн, эдэ дутагдалнуудтай гам хайрагүйгөөр тэмсэхэ хэрэгтэй. Хубилган шэнэлэлгын ашаг үрэ ехэ үгэхэ зэбсэг — ниитын бүхы ажабайдал ба хүтэлбэрилгые эрид шууд демократизацилха, бүхы ябуулганууdые олоной һонорто үргэнөөр хүргэлгэ.

Экономическа онол арганууdта түшэглэһэн хүтэлбэрилгын шэнэ гуримай дүүрэн хүсэн соогоо хэрэглэгдэжэ эхилхын тулада олон миллион хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдэй экономическа талаар һургуулигүй байһан ушарые усадхаха, һуралсалыень мүнөө

үеын түхэл маяг [illegible]рэгтэй. Тэрэнэй тус[illegible]бари мэргэжэл дээшэ[illegible]гуримые эрид шууд һа[illegible]руулха, худэлмэрилэгшэд[illegible] экономико-хүтэлбэрилгын талаар тусхай һуралсалые үргэдхэхэ. Шэнэ эрхэ байдалда худэлжэ эхилһэн предприятинууд болон хүтэлбэрилгын органууdай һайшаалтай бүхы дүй дүршэлнүүдые согсолон, тэдэнниие бүгэдын шадабари болгохо шухала.

Хубилган шэнэлэлгэдэ зорюулагдаһан партийн хараа шугамые совет хүнүүдэй эдэбхи ехэтэйгээр һайшаан дэмжэжэ байһаниие предприяти тухай хуулиин проектые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэ, КПССэй ЦК-гай июниин Пленум, ниитын ажабайдалые демократизацилха талаар улам үргэдэжэ байһан бүхы ябуулганууd элирхэйлэн гэршэлбэ. Энэ хадаа ороноймнай социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгада зорюулагдаһан ленинскэ партийн хараа шугамай бодото дээрээ амжалтатайгаар бэелүүлэгдэхэ байһанда эгээл үнэн сэхэ найдабари мүн болоно гээд үгынгөө түгэсхэлдэ Н. И. Рыжков хэлээ.

(Удаан үргэлжэлһэн альга ташалган).

(ТАСС).

НУГАРШАГҮЙ БОЛЬШЕВИК

М. И. Амагаевай түрэһөөр 90 жэлэй ойдо

Зүүн Сибирьтэ совет засагай саг зуура унаһан ушарһаа боложо, М. И. Амагаев өөһэдынгөө нүхэдтэй хамта нюусаар Алас-Дурнын хизаар гаража, революционно худэлмэри тэндэ ябуулаа һэн. 1919 оной февральһаа Владивостогой большевик нюуса организацийн бүридэлдэ орожо, тэрэнэй даабаряар түмэр замай мастерскойнуудта худэлмэри ябуулһан, Ольгинска уездэхи партизанска отрядые бүү эзбсэгээр хангалга эмхидхэһэн байна.

1920 оной август соо РКП(б)-гэй ЦК-гай Дальбюрогой даабаряар М. И. Амагаев Эрхүүгэй губернидэ ерэбэ. Эндэ тэрэ совет засагай политикые бэелүүлхын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэһэн, нютагайнь органууdые бэхижүүлэлсэһэн юм. Эрхүүгэй губерниин Советүүдэй съезд дээрэ М. И. Амагаев губгүйсэдкомой гэшүүнээр һунгагдаһан байгаа.

Тиихэтээ хамта М. И. Амагаев РКП(б)-гэй Эрхүүгэй губкомой дэргэдэхи Буряад секциин гэшүүн байжа, партийн национальна политикые эдэбхитэйгээр бэелүүлсэһэн габьяатай. Жэшээнь, 1921 оной февраль—март соо тэрэ Омск хотодо болоһон, Сибирьтэ национально-гүрэнэй байгуулалта тухай асуудалые хаража үзэһэн Сибириин арадуудай түлөөлэгшэдэй зүблөөндэ хабаадаба. Буряад секциин бүсад гэшүүдтэй хамта тэрэ РКП(б)-гэй ЦК-гай Политбюрогой 1920 оной октябриин 14-нэй тогтоолой ёһоор Буряад арадай автономи байгуулха асуудалнуудые шиидхэлсэһэн юм. М. И. Амагаев Зүүн Сибириин буряад-монголнуудай Центральна Комитедэй түрүүлэгшын орлогшо болоһон байна. Большеевигүүд, тэрэ тоодо М. И. Амагаев, буряад националистнуудай арадта харша политикые элишэлһэн, большевигүүдэй партийн национальна политикые хүн зондо ойлгуулалсаһан юм.

1921 оной ноябрь соо М. И. Амагаев Алас-Дурнын республикын буряад-монголнуудай автономито областиин управленийн президиумэй түрүүлэгшээр (президиумынь Шэтэдэ байһан) һунгагдажа, тус областиин нэгэдэжэ, Буряад-Монголой АССР-эй байгуулагдатар энэ тушаалые даажа ябаа. Мүн баһа автономито областиин партийна байгуулалтые толгойлдог һэн. 1922 оной январь соо М. И. Амагаев энэ тушаал даажа ябахатаяа хамта ДВР-эй национальна хэрэгүүдэй талаар министрээр томилогдоһон юм. Тэрэнэй хүтэлбэрилгэ доро аймагууд болон хушуунуудта арадай засагай органууdые бэхижүүлхэ, үгытэй, дунда шадалтай зоной ажахые һайжаруулха, соёлой байгуулалтые бэелүүлхэ талаар ехэ юумэн хэгдэһэн гээшэ. РКП(б)-гэй ЦК-гай Дальбюрогой болон автономито областиин хүтэлбэриин политическэ эүб хараа шугам баримталһанай ашаар Хэжэнгын аймагта дэлгэрһэн балгадуудай теократическа худэлөөн гол түлэб дабагдаһан байна. Газарай талаар буряадууд болон ородуудай дунда һүжэрдэг зүришэлдөөнүүдые гуримшуулха хэмжээнүүд абтадаг байгаа. М. И. Амагаевай хүтэлбэри доро түрүүшын буряад ниитын газетэ «Шэнэ байдал» (мүнөө «Буряад үнэн») 1921 оной декабриин 21-дэ гаража эхилээ. Хари оронуудай сэрэгэй интервенциин ба граждан дайнай түгэсэһэн, Алас-Дурнын республикын тараагдаһан хойно буряадуудай автономито хоёр областьнуудые нэгэдүүлхэ тухай асуудал табигдаба. М. И. Амагаев, М. Н. Ербанов болон бусад большевигүүд энээн тухай элидхэл-бэшэгүүдые бэлдэжэ, партийно-совет дээдын зургааануудта дамжуулаа һэн.

БМАССР-эй Советүүдэй нэгэдэхи съезд дээрэ 1923 оной декабрь соо М. И. Амагаев БМАССР-эй ЦИК-эй түрүүлэгшээр һунгагдаба. Тиихэтээ хамта түрүүшээр финансын наркомоор нэгэ хэды саг соо, харин 1923 оной июльһээ республикын Госпланай түрүүлэгшээр худэлөө. Мүн баһа БМАССР-эй ЦИК-эй болон СНК-гай орган—«Жизнь Бурятии» гэжэ журналай редколлегиие толгойлоо.

Партийн Эрхүүгэй горкомой буряад секциин гэшүүн байхадаа, М. И. Амагаев коминтернын Алас-Дурнын секретариадай Монгол-Гүбэй таһагай худэлмэридэ хабаададаг һэн. Энэ секретариат тэрэ үедэ Эрхүүдэ байгаа бшуу. Матвей Иннокентьевич Монголдо боложо байгаа революционно үйлэ хэрэгүүдые шэнжэлжэ, монгол революционернүүдтэй холбоо тогтооһон юм. Нэгэтэ бэшэ Амагаев Мойгол орон ошожо, Сүхэ-Баатартай, бүсад хүтэлбэрилэгшэдтэйнь уулзаһан байна.

1924 оной эхээр тэрэ Монгол орон ошоһон Буряад-Монголой АССР-эй делегациие толгойлбо. Ерээд, энээн тухай ехэ статья бэшэжэ, «Жизнь Бурятии» журналда гаргаа һэн.

1925 ондо Коминтернын Гүйсэдком М. И. Амагаевые шэнэ обществые байгуулгада бодото түһаламжа үзүүлхын тула МНР-тэ эльгээбэ. Эндэ тэрэ республикын Экономическа Советдэй түрүүлэгшээр томилогдоһон, Бага Хуралай гэшүүнэй болон МНР-эй Финансын министерствын советнигэй үүргэ дүүргэһэн байна.

Энэ үедэ Монголой Арадай-революционно партида баруун үзэлтэй оппортунистнуудтай үсэд шанга тэмсэл боложо, капиталис бэшэ хүгжэлтые шэлэхэ гэһэн партийн генеральна шугам бэелүүлхэ гэһэн шиидхэбэри абтаһан, МНРПгэй хоёрдохи Программа баталагдаһан юм. МНРП-гэй табадахи съезд дээрэ (1926 оной сентябрь—октябрь) М. И. Амагаев «Монгол ороной социально-экономическа хүгжэлтын хараа замууд тухай асуудалда» гэһэн элидхэл хэһэн байгаа. Монголой партийн түүхын литературада М. И. Амагаевай энэ үеын ажал ябуулга үндэрөөр сэгнэгдэнхэй.

1930 оной эхиндэ М. И. Амагаев Москвагай Улаан профессурын институдта һурахаяа оробо. Һуража байха үедөө тэрэ Коминтернын Гүйсэдкомой даабаряар Тувада хэдэн дахин ошожо худэлһэн юм. Коминтернын Гүйсэдкомой түлөөлэгшэ боложо, тэрэ 1932 оной февраль-март соо болоһон Тувын Арадай-Революционно партийн үһэдэхи съезд дээрэ элидхэл хэһэн байна.

Улаан профессурын институдые М. И. Амагаев дүүргэжэ үрдеэгүй, һүүлшын курсһаа ВКП(б)-гэй секретариадай шиидхэбэреэр Ленинград эльгээгдэжэ, Коминтернын, Профинтернын, КИМ-эй болон политическэ бусад организацинуудта худэлхэ марксиствостоковедүүдые бэлдэдэг зүүн зүгэй институдай директорээр томилогдоо һэн. Научно-эмхидхэлэй болон педагогическа ехэ худэлмэри ябуулха зуураа тэрэ түүхын шэнжэлгэнүүдые амжалтатайгаар эрхилжэ. эрдэмэй хэдэн зохёолнуудые толилһон юм. Тэрээндэ профессорэй нэрэ эзргэ олгогдоһон байна. 1937 он болотор М. И. Амагаев институдай директорээр худэлһэн байгаа. 1937 оной сентябрь соо худал хуурмагаар гэмнэгдэжэ, тушаагдаа һэн. Тиигэжэ тэрэнэй ами наһаниинь зохёохы ажал ябуулгынгаа түлэг дунда дүүрэшэһэн юм.

М. И. Амагаевай түрэһөөр 90 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байхадаа, Буряадай АССР-эй ажалшад партийн алдарта хүбүүнэй нэрэ солые гүнзэгыгөөр хүндэлнэ. Улаан-Удын нэгэ үйлэ революционер-большевигэй нэрые зүүдэг. М. И. Амагаевай наһанай намтар тухай профессор Н. П. Егуновой ном хэблэгдээ. Дүлэтэ интернационалистын нэрэ Монголой Арадай Республикын түүхэшэдэй худэлмэриннүүд соо баяр баясхалантайгаар дурдагдадаг, тэрэнэй портредууд Монголой музейнүүдтэ байдаг. Совет Тувадашье буряад коммунистые хүндэлдэг юм.

М. И. Амагаевай ажабайдал болон ажал ябуулга ажалшадые, илангаяа залуушуулые, революционно, дайшалхы, ажалай ёһо заншалнууд дээрэ хүмүүжүүлхэ талаар баяр ашга боломжо манда үгэнэ. Агуу-ехэ Октябрь мүнөө үеын манай хэрэгүүдтэ, дэлгэржэ байгаа хубилган шэнэдхэлгэдэ үргэлжэлжэ байһаар. Уоданай большевигүүдэй наһаиайнь зам Агуу-ехэ Октябриин хэрэгтэ бэеэ үгэнги байһанай, Совет Эхэ оронойнгоо материальна болон оюун бодолой баялигуудые арьбажуулхын түлөө эсэшэгүй тэмсэлэй үльгэр жэшээ харуулна.

Г. САКЖИЕВ,
түүхын эрдэмэй доктор.

АРХИВҺАА АБТАҺАН ФОТО-ЗУРАГУУД

М. И. Амагаевай аша хүбүүн Г. М. Амагаевай архив соо һонирхолтой фото-зурагууд хадагалагдажа байдаг. Тэдээн соо-һоо гурбыень уншагшадай анхаралда дурадханабдн. Монгол орондо худэлхэдөө, Матвей Иннокентьевич Монголой арадай революцийн вождь Дамдины Сүхэ-Баатартай нэгэтэ бэшэ уулзаһан юм. Эндэ дурадхагдаһан нэгэдэхи зураг 1922 ондо хэгдэһэн байна. **Хоёрдохи зураг дээрэ** М. И. Амагаевые Буряадай мэдээжэ революционернүүд М. М. Сахьянова, Г. Н. Данчиновтай харанат. (1927 он).

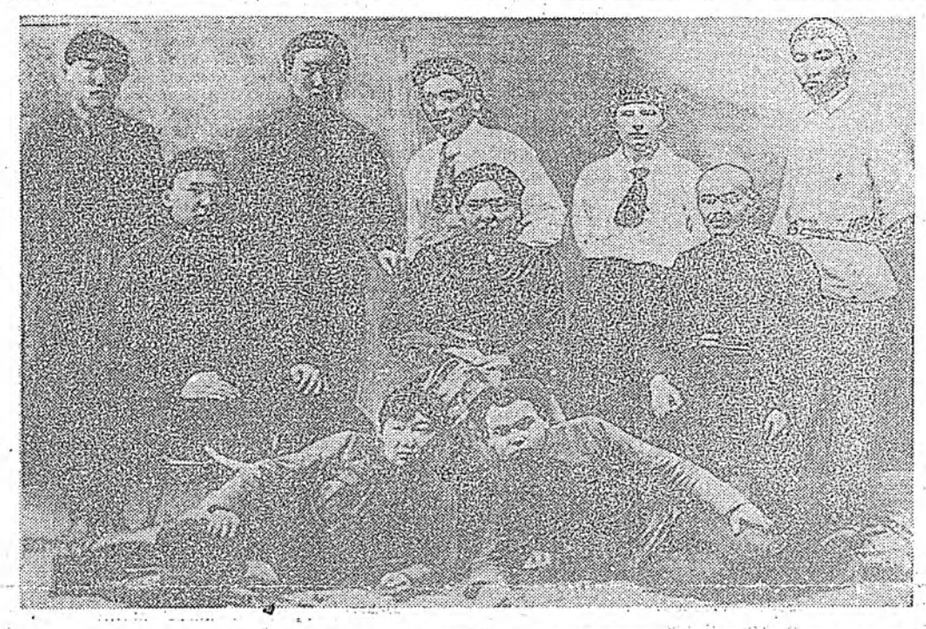

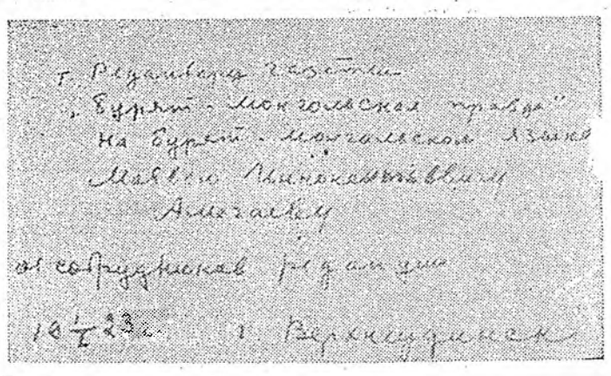

Гурбадахи зурагай ара талада: «Буряад-монгол хэлэн дээрэ хэблэгдэдэг «Буряад-Монголой үнэн» газетын редактор нүхэр Матвей Иннокентьевич Амагаевта редакцийн худэлмэрилэгшэдһөө. 1923 оной январийн 1»,—гэжэ бэшээтэй. Энэ зураг дээрэ М. И. Амагаев тус газетын худэлмэрилэгшэдтэй хамта буулгагданхай.

Совет орон дотор

ЭРШЭТЭ АЖАЛАЙ АБЬЯАС

ПРОКОПЬЕВСК (Кемеровскэ область). Техникын дуталдажа байбашье, сүүдхэ соо мянга гаран тонно шулуун нүүрһэн малтажа абтана. Ворошиловай нэрэмжэтэ шахтын А. Большовой бригада түрүүшынхээ иимэ амжалта туйлаба. Горнягууд Ленинэй ойдо зорюулагдаһан эршэтэ ажалай һарын үедэ үйлэдбэреэ хоёр дахин дээшэлүүлжэ, 35 мянган тонно шанар һайнтай шулуун нүүрһэн абажа шадаа. Бригада гурим журам хазагайруулангүй, ажалай эмхидхэл наринаар сахиһанай ашаар энэ амжалта туйлаһан байгаа. Түрүүшын бүхы шахтын үйлэдбэрилдэг продукциин хахадыень нэгэ һарын хугаса соо тушаагаа. Энэ үедэ тэд нэй нүхэдынь предприятиин саашанхи эршэтэ ажал ябуулгын түлөө үйлэдбэриһөө таһалгарлагүйгөөр дүрбэк шэнэ забой бэлдэжэ тушаагаа.

УЛААН СЭСЭГ — ҺҮЛДЭ ТЭМДЭГ

ИВАНОВО. Россин худэлмэ[illegible] ришэдэй депутадуудай Сове[illegible]дэй түрүүшын нютаг болох Иваново хотын үйлсэнүүд р[illegible]волюцийн гал бадаруулһан м[illegible]тэ улаан сэсэгүүдээр шэмэ[illegible]лэгдэнхэй. Агуу-ехэ Октябри[illegible] 70 жэлэй ойдо зорю[illegible]наһан бүхэсоюзна «Улаан сэс[illegible]кэ[illegible]уран һайханай фестив[illegible]нөө эндэ нэгдэбэ. Ар[illegible]саг шэнээр байгуулһан [illegible]во-Вознесенскын хамты[illegible]кын ойн жэлдэ зөнша[illegible]хүгжэмтэ концерт эмхид[illegible]

Мүнөө һайндэрэй пр[illegible]мада совет уран һ[illegible]олонациональна гүйса[illegible]нүүд онсо һуури эзэлдэ[illegible]ревкын нэрэмжэтэ Ук[illegible]гүрэнэй арадай габьяат[illegible] Литвагей ССР-эй дуу, х[illegible]гүрэнэй арадай «Летува» [illegible]габьяата ансамбль, Москвагай «Россияночка» гэдэг ансамбль шэнэ ажалаа харуулжа, концертдэ хабаадаха.

Иваново хотоһоо гадна, фестивалиин зам үзэсэ 12 райондо үнгэрхэ юм.

(ТАСС).

ТАСС ХИЛЫН ҺАНАА

ЯПОН ЗҮБШЭЛЭЛГЫН ӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

Худалдаа наймаа, экономическа асуу[illegible] Советскэ Союзой правительствын зүбшэлдөөнүүд эндэ боложо, хоёр талын худалдаа наймаае, экономическа харилсаае саашадань хүгжөөлгын харгы замуудые зүбшэн хэлсэбэ. СССР-эй болон Японой хоорондо эд бараанай эрьесые үргэдхэхэ, худалдаа наймаанай-экономическа холбооной байгууламжые, түхэл шэнжэнүүдые нарижуулан һайжаруулха үргэн олон темэнүүд зүбшэн хэлсэгдээ.

Зүбшэлэлгын хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдээр меморандум баталагдан абтаба. Алиндань ашатай туһатай худалдаа наймаанай-экономическа харилсаае саашадань үргэдхэхын тула горитой ехэ арга боломжонууд бии байна. Энээнэй тула таарамжатай эрхэ байдал байгуулхын тула хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха шухала гэжэ тэрээн соо тэмдэглэгдэнэ. Совет-япон худалдаа наймаанай харилсаанай шэнэ түхэл шэнжэнүүдые тогтоохо, тэрэ тоодо хамтын предприятинуудые байгуулха шухала гэжэ хоёр тала һанамжануудаа хэлээ.

ФИДЕЛЬ КАСТРЫН ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

ГАВАНА. Кубын Компартийн ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, республикын Үүрэнэй Советдэй болон Министрнүүдэй Советдэй Түрүүлэгшэ Фидель Кастрын түрүүлэлгэ доро Гавана хотын ба нинслэлэй провинциин партийна, ниитын эмхинүүдэй, предприятинууд болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй эзлжээтэ зүблөөн эндэ болобо. Экономикын байдалда, орон дотор боложо байһан үйлэ хэрэгүүдые эдэбхижүүлэгдэ ушаржа байһан дутуу дундануудые усадхалгада хабаатай үргэн олон асуудалнууд тэрээн дээрэ зүблөөн хэлсэгдэһэн байгаа.

Зүблөөе хаалга дээрэ Ф. Кастро үгэ хэлэхэдээ, ажалай журамые һайжаруулха шухала гэжэ тэмдэглээ. Мүнөө экономико хүтэлбэрилгын ба түсэблэлгын гуримые нарижуулан һайжаруулха талаар ехэ худэлмэри хэгдэжэ байна гэжэ Кубын хүтэлбэрилэгшэ мэдүүлбэ. Даган дуурьяаха ябадалые тэрэ эрид буруушаагаад, экономико эмхидхэлгын дүй дүршэлоо шэнжэлхыень, зохёохы ёһоор хандалгые хүгжөөхыень Кубын экономистнуудые уриалаа.

Продукцийн шанарые дээшэлуулгын, түүхэй эд болон нөөсэнүүдые алмалгын асуудалнуудта Ф. Кастро дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлэбэ. Үйлэдбэриһэн продукциягаатай наринаар ашаглаха шухала гэжэ тэрэ [illegible]мдэглээ. Байрын гэрнүүд [illegible]олон социально-ажаһуудалай хангалгын объектнүүдые барилгын эршэ дэлисые үргэдхэхэ шухала.

Социалис байгуудалтын замаар урагшаа дабшахадамнай бэрхэшээл түбэгүүдые тохёолдуулка байһан бүхы юумэ усадхан зайсуулхын түлөө тэмсэлээ эдэбхижүүлхыень Ф. Кастро уриалаа.

инай районой экономикын болон соёлой үдэрнүүд

ІОЙ ЊОНИРХОЛ ХАЛЯАБА

үдэр Захаа- түлөөлэгшэд хтябрьска райо- эй коллективүү- Һонирхолтой үүл- ые үнгэргэһэн байна. эга» гэжэ арадай хатар, унай ансамблиинхид мяха- онсервын комбинадта, Цахи- рай интернат-Һургуулиин «Ургы» гэжэ үхибүүдэй хатар, дуунай ансамблиинхид нарин сэмбын комбинадай «Челно- чок» гэжэ пионерэй лагерьта, Зэдын комбинадаар соёлой байшангай ород арадай дуу- шад модо болбосоруулгын комбинадта ошожо, эхэ кон- цертнүүдые харуулаа. Тиихэдэ кондитерска фабрикада, на- рин сэмбын комбинадай це- хүүдэр, мүн гадар трикотаж хубсаһанай фабрикын коллек- тивүүд Зэдын комбинадай соёлой байшангай үхибүүдэй «Кристаллики» гэжэ ансамб- лиинхидай болоод лимбэшэ- дэй, ятага дээрэ наадагшадай, Хамниин дуушадай, Дүтэлүү- рэй хатаршадай, Мэлын фоль- клорно коллективэй бэлиг ша- дабаринг Һайхашаан, халуу- даар үгтэба. Захаминай суута ойншон. Ленинэй, Ажалай Улаан Тугай, Арадуу- дай хани барисаанай орденто Вера Ричиновна Норбоева түүнүүдэй хүндэ ажалын үйлэд- Барин туруушуй нооһо угаа- дэг фабрикынаа эхидээ, нарин сэмбын комбинадай цехүүд- дэрэ Һонирхолтой ажалта үйлэн байна.

Буряад ород драмын театр- ай фойе соо нюргдэһэн Захаа- минай арадай ажахын туйлал- тануудай выставкые хүн зон онсороо ерэхэ, хүжарлан ха- раа гээд урда тээнь мэдээсэ- һэмди.

Республикынгаа баруун урда захада, Хамар-Дабаан, Хонгор ууланнуудай үбэртэ нэ- гэнэхы сэхэ хубүшэнүүдээр бүр- хөөгдэһэн хангип хада байса- нуудтай Захаамин нютаг да- лайн нюрууһаа 1170 метр үндэртэ оршодог байна. Район соо 17 янзын үндэһэ яһатан эб нэгэн ажаһууна, ажаллана, һуралсана. Районой юһэн сова- хозуудай экономикын болон соёлой хүгжэлтые тус тустань харуулһан стендүүд, тоо ба- римтанууд һайнаар хэгдэнхэй байба. Эндэхи совхозууд жэл бүри 15 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилжэ бай- даг. Тэдэнэр бултадаа гол түлэб һү, мяханай шэглэлтэй юм. Мүнөөдэрэй байдалаар районой совхозууд дүн хамта 45 мянган эбэртэ бодо мал- тай, тэдэнэй тоодо 13 мянган үнеэд бии. Гадна 43 мянган толгой хонидой, 8,5 толгой адуунай һүрэгүүд хада уулы- нуудай, хубшын голнуудаа бэлшээринүүдээр хушууран бэлшэжэ ябана. Тиимэһээ За- хаамин республика соогоо малайнгаа тоогой талаар түрүү нютагуудай нэгэн юм. Ха- рин адуу мориддоороо эгэн олон гэжэ суутай. Энэ район жэл бүри гүрэндэ 40 мянган центнер мяха, 44 мянган цент- нер һү, 600 центнер сэбэр нооһо тушаадаг.

Район соо хамта дээрээ 25 промышленна предприяти тоологдоно. Тэдэнэй дунда барилгын, транспортын болоод хэлхээ холбооной, худалдаа наймаанай, ниитын эдэ хоо- лой, мүн ажаһуудалай хэрэг- лэмжэ хангалгын албанай бу- садшье һалбаринууд тоологдо- но. Тэдэнэй дунда ССР Союзэй 60 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Зэдын комбинат союзна удха шанартай томо предприяти гэшэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ үй- лэдбэриингөө түсэб үүдые дүүргэжэ, үнгэтэ металлург- гиин министерствын дундахи предприятинууд сооһоо эр- химлэжэ гараһыень выстав- кын стендүүд үшөө дахин һануулна.

Ажалай Улаан Тугай орден- то Зэдын комбинат 1934—1939 онуудай туршада вольфрамай концентрат үгэхэ талаар ороной урдаа хараха предприяти байһан юм. Эсэгэ ороноо хам- гаалгын Агууехэ дайнай жэл- нүүдтэ совет танкнуудай гур- банай нэгэ хубинь энэ ком- бинадай фабрикада шанаржуу- лагдаһан түмэроор хуяглаатай бэлэй. Комбинадай үйлэдбэ- рөөн хүсэнүүд тухай матери- алнууд выставкэдэ элбэгээр ха- руулагдаа.

Уран гартай эдиршүүлэй бүтээлнүүд олоной һонирхол ехээр татаба. Энэ выставкын эхин дээрэ Захаамин нютаг- һаа тодоржо гараһан алташа, мүнгэшэ дархашуулай: Д. Ло- гинова, Д. Бадмаева болоод СССР-эй Уран зураашадай хол- бооной гэшүүд Р. Нохоров, В. Бадмаева гэгшэдэй урла- һан гоёлой хутага, эхэнэрэй эүүдхэлнүүд, бэһэлигүүд, һии- хэнүүд, хэтэ, гааһан, мүн бу- садшье эүйлнүүд һонирхолтой.

Санагын хүгжэмэй һургуу- лиин дэргэдэ, энэ нютагай дунда һургуулиин үнинэй багша В. Ш. Хадаев уран гар- танай нэгэ класс нээлгэһэн юм. Өөрөө гар урлалда ехэ дүйтэй Викулий Шагдурович нютагайнгаа эдир бэлигтэнние тэндээ һургажа байдаг. Санагын эдир уран зураашадаи, һиилүүршэдэй болон таб хэжэ урлагшадай бүтээлнүүд харагшадай һайшаалда хүртэнэ.

Районой экономикын болон соёлой үдэрнүүдые нээлгын баяр ёнололой удаа Захаамин- ай уран бэлигтэйшүүлэй ехэ концерт болоо.

Буряад орон, хангай һайхан Захаамин нютаг тухай уран зохеолой хүгжэм, дуута ком- позици концертын эхиндэ үзэг- дэбэ. Тэрээндэ «Санагаа» гэжэ хатар, дуунай арадай ансамб- лиин гэшүүн Николай Намса- раев лимбэ дээрэ буряад арадай дуунуудые шадамараар гүйсэдхөө. Тэрэнэй шэнгэхэн, ямаршьеб даа, холын аялга доро Хамниин дунда һургуу- лиин багша Фёдор Шагжиев Дондок Улзытуевай Захаамин тухай шулэгүүдые уран гоёор уншаба. Удаань Цахирай ин- тернат-һургуулиин үхибүүдэй «Ургы» гэжэ хатар, дуунэй ан- самблиин басагад шадабари- тай һайханаар ёохор хатарба. Эндэл Зэдын комбинадай соё- лой байшангай худэлмэрилэг- шэ, залуу дуушадай республи- кын конкурсын лауреат Долгор Гендунова К. Раднаевай «Буряаднай» гэжэ дуу ирагуу һайханаар гүйсэдхэжэ, дурсаг- дагша композициие түгэсхэбэ.

Тиихэдэ А. Шагдуровай най- руулан табиһан «Байгалай эрь- едэ» гэһэн хатарые Дүтэлүү- рэй соёлой спортивна комп- лексын бэлигтэн һайханаар гүй- сэдхөө. «Захаамин», «Санага» гэһэн хатар, дуунай ансамб- лиинхидай «Адуушад», «Хазаар моритон» гэжэ хатарнууд ша- дамар бэрхээр гүйсэдхэгдэжэ, харагшадта һайшаагдаба.

Мүн Зэдын комбинадай со- ёлой байшангай арадай дуу- нуудые гүйсэдхэгшэдэй ан- самбль «Ород дуунуудай баг- лаа» гэгшые ирагуу һайханаар гүйсэдхэбэ.

Цахирай интернат-һургуулиин дэргэдэ хэдэн жэлэй саана үхи- бүүдэй «Ургы» гэжэ хатар, дуу- най ансамбль эмхидхэгдэһэн юм. Тэрэниие һургуулиин хүг- жэмэй багша М. Б. Хубриков шадамараар хүтэлбэрилжэ, энэ һайндэртэ олон һайхан номер- нуудтаигаар ерэһэн байна гэжэ тэмдэглэлтэй. Тэрэшэлэн Зэдын комбинадай соёлой бай- шангай дэргэдэхи «Кристалли- ки» гэжэ үхибүүдэй хатар, дуу- най ансамбль мүн лэ хоор- хэн, шадамар гүйсэдхэлгэ ха- руулба. Санагын, Мэлын, Хам- ниин соёлой байшангуудай ха- тар, дуунай ансамбльнууд ур- данай болоод мүнөө үеын бу- ряад арадай дуунуудые, ха- тарнуудые шадамар бэрхээр гүйсэдхэжэ, харагшадай халуун альга ташалгаар угтагдаа. Тэ- рэшэлэн санагынхидай гүйсэд- хэһэн «Хальмаг хатар», «Тарба- ганууд» гэһэн шог үзэгдэл, мэ- лээрхидэй табиһан «Ажалай һайндэр» гэһэн хүгжэмтэ ком- позицинууд һонирхолтой һэн. Эндэ районой болон респуб-ликын уран һайханай харалга- нуудта эдэбхитэйгээр хабаа- далсажа, нэгэнтэ бэшэ амжал- та туйладаг Н. Тарбаевай, Н. Намсараевай, Р. Унтановай, Д. Гендуновагай, А. Ринчиновэй, Г. Максимовай, Н. Штыоевай болон бусадай уран шадамар гүйсэдхэлгые дурдамаар бай- на.

Б. ЖАНЧИПОВ,
мэлэй корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Мэ- лын соёлой байшангай «Ая ганга» гэжэ дуу, хатарай ан- самблиинхид. 2. «Санага» ан- самблиинхид нютаг тухай дуу гүйсэдхэнэ. 3. Фёдор Шагжие- в амаршалгын шүлэг уншана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

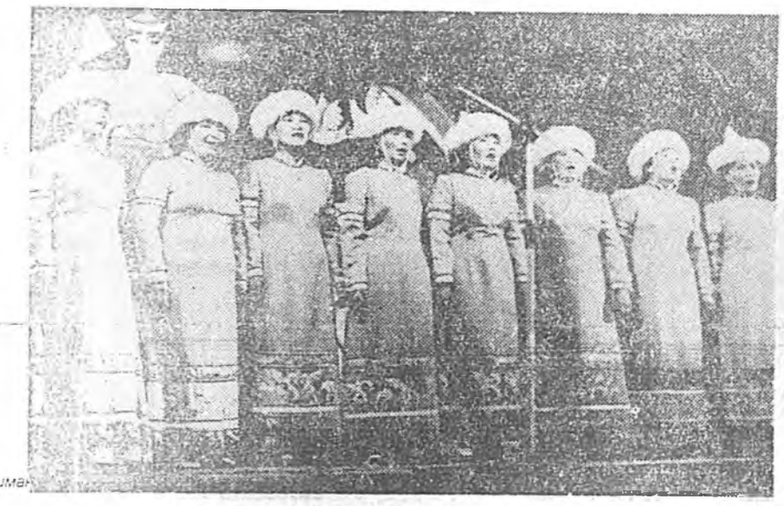

4. Внима

5. К

«Сельская жизнь» газетын шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын мүрысөөн

ШАНГА ТЭМСЭЛЭЙ ОХИН СОО

Мүрысөөнэй хоёрдохи удэр уласхоорондын неаданда ха- ... барилдаашад эрхи- мүүдэй тодоруулхын тула хи- бөө ... хэдэн удаа гаража, ... һонирхуулһан байна.

... шилограмм. Эндэ аяар 16 ... сугларба. Тэ- ... СССР-эй спор- ... мастернууд байхаа гад- ... мүрысөөндэй классай спортын мастершье бии һэн. Спортын мастер Юрий Мамы- ... (Красноярск) уласхоорон- ... спортын мастер Егор ... (Якутск) хоёр ... ...